БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

6-йил чиқиши
№ 29 (1291)
6 ФЕВРАЛЬ
ЖУМА
1959 ЙИЛ
БАҲОСИ 20 ТИЙИН

Кеча, Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдан ташқари XXI съезди ўз ишини тамомлади.

Съезд КПСС Марказий Комитетининг Биринчи Секретари, СССР Министрлар Совети Раиси ўртоқ Н. С. Хрушчев доклади юзасидан бир овоздан резолюция қабул қилди ҳамда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамларини тасдиқлади.

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ XXI СЪЕЗДИ

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВнинг

1959 йил 5 февралда сўзлаган охирги сўзи

Ўртоқлар!

Съездимиз ўз ишини тамомламоқда. СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамларининг съездда, шунингдек съездга тайёргарлик вақтида муҳокама қилиниши бутун партиямиз, бутун совет халқи етти йиллик планни якдиллик билан маъқуллаётганликларини ва уни амалга оширишга қаттиқ бел боғлаганликларини кўрсатди.

Съездда 86 ўртоқ сўзга чиқди. Булар орасида барча иттифоқчи республикалардаги, кўпгина автоном республикалар, ўлкалар ва областлардаги партия ташкилотларининг вакиллари, саноат ва қишлоқ хўжалигининг ажойиб илғор кишилари, фан, техника, маданият арбоблари бор.

Сўзга чиққан ўртоқларнинг ҳаммаси съезд муҳокамасига қўйилган контроль рақамларга тўла равишда қўшилганликларини айтдилар. Улар етти йиллик планни мамлакатимиздаги коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичида партия ленинча бош йўлининг ифодаси деб биладилар.

Съездимиз иши партиямизнинг монолит жипслиги ва бирлигини, партия ташкилотларининг ва барча коммунистларнинг юксак активлигини ёрқин намойиш қилди. Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXI съездини ҳақли равишда коммунизм қурувчилар съезди деб, мамлакатимиз ривожланишининг янги тарихий даврига — коммунистик жамият қуришни авж олдириш даврига кирганлигидан далолат берувчи съезд деб атамоқдалар. Съезд марксизм-ленинизм идеяларининг улуғ ижодкор кучини, бу идеялар коммунизмнинг нурли биносини қураётган халқ оммасининг практикаси билан жонли, бузилмас равишда боғланганлигини кўрсатди.

Съезддаги нутқларда жуда қимматли кўпгина конкрет таклифлар айтилди. Бу таклифларнинг амалга оширилиши саноат ва қишлоқ хўжалигидаги битмас-туганмас резервлардан планни муваффақиятли равишда тўла ва ошириб бажариш учун тўлиқ фойдаланишга имкон беради.

Съезд делегатларининг нутқларини эшитаётганимда Владимир Ильич Лениннинг Бутунроссия Советлар съездидаги сўзлари эсимга тушди. Биринчи халқ хўжалик плани — Россияни электрлаштириш плани муҳокама қилинган ўша съездда Ленин бундай деган эди: «Мен ўйлайманки, биз жуда катта бурилиш бўлаётган вақтда бу ерда ҳозир бўлиб турибмиз, бу бурилиш ҳар ҳолда Совет ҳокимиятининг катта ютуқларга эриша бошлаганлигини кўрсатади. Бундан кейин Бутунроссия съездлари трибунасига фақат сиёсатчилар ва маъмурларгина эмас, инженерлар ҳам, агрономлар ҳам чиқиб сўзлайдиган бўлади. Бу энг бахтли даврнинг бошланишидир...

Хўжалик қурилишига чиндан ўтиш учун, бу одатни Бутунроссия Советлар съездидан бошламоқ керак ва бутун Советларда ва ташкилотларда, ҳамма газеталарда, ҳамма пропаганда ва агитация органларида, ҳамма муассасаларда юқоридан то пастгача шу одатни расм қилиш керак.

Съездлар ва кенгашларни митингбозлик органларига эмас, балки хўжалик соҳасидаги ютуқларимизни текшириш органларига, хўжалик қурилишига ҳақиқатан ўрганишимизга имкон берадиган органларга айлантиринг». (Асарлар, 31 том 546 бет).

Партия улуғ Ленин тавсия қилган ишни қилаётир. Съездимизнинг иши ишчанлик, конкретлик, коммунистик қурилишнинг етилган масалаларини ҳал этишга ижодий ёндошиш руҳи билан суғорилган. Мана энди, бу ҳол съезднинг ишига нақадар самарали таъсир қилганлигини, миллион-миллион ишчилар, колхозчилар, зиёлилар оммасининг активлигини, бутун амалий фаолиятини ўстиришга нақадар самарали таъсир қилаётганлигини кўриб турибсиз.

Биз хўжалик қурилишининг жуда катта тажрибасига эга бўлиб қолдик, партия ташкилотларимиз мамлакат экономикасига раҳбарлик қилишнинг туб масалаларини ҳал этишга томон кескин бурилдилар ва бир талай муваффақиятларга эришдилар. Бутун ишимизнинг муайян мақсадга қаратилиши, конкрет бўлиши ва ишчанликни авж олдириш тўғрисида Лениннинг берган кўрсатмалари етти йиллик планнинг жуда зўр вазифаларини ҳал қилишда пастдан тортиб то юқоригача барча партия ташкилотлари учун, совет жамияти меҳнаткашларининг ҳар бир коллективи учун амалий иш қўлланмаси бўлиб хизмат қилиши лозим.

Биз раҳбар партия, совет, хўжалик, касаба союз ва комсомол ходимларининг, олимлар, инженерлар ва агрономларнинг нутқларини, саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши илғорларининг ажойиб нутқларини катта эътибор билан тингладик. Буларнинг ҳаммаси мамлакатимиз олдида турган конкрет ва муҳим вазифалар ҳақида гапирдилар.

Бу ерда Донецк ҳавзасининг донгдор шахтёри Николай Яковлевич Мамай, Москвадаги шина заводининг слесари Александра Михайловна Рибакова, Ленинграддаги Адмиралтейство заводининг монтажчи слесари Владимир Иванович Горбунов, «Красное Сормово» заводининг пўлат эритувчиси Николай Иванович Анишченков, Минск автомобиль заводининг ишчиси Дмитрий Иванович Барашкин ва бошқа кўп ўртоқлар сўзга чиқдилар. Улар нақадар мароқли, мазмунли гапларни айтдилар! Уларнинг нутқларидан ишнинг кўзини чуқур билганликлари ва фақат ўз заводларида ёки шахталаридагина эмас, шу билан бирга умуман бутун мамлакатда ишлаб чиқаришни ривожлантириш тўғрисида жон куйдириб ғамхўрлик қилаётганликлари кўриниб турибди.

Ёки қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ажойиб илғорлари — Евгения Алексеевна Долинюк, Александр Васильевич Гиталов, Пелагея Никандровна Ковалева, Сергей Кузьмич Бойко, Евгения Ивановна Андреева, Терентий Семенович Мальцев ва бошқа ўртоқларнинг нутқларини олиб қаранг. Улар ўз колхозларининг ишлари тўғрисида гапириб, ишни моҳирлик билан олиб борган тақдирда қандай муваффақиятларга эришиш мумкинлигини, колхозларимиз ва совхозларимизда нақадар катта резервлар борлигини яққол кўрсатиб бердилар.

Атоқли олимларимиз — академик Игорь Васильевич Курчатов, академик Михаил Алексеевич Лаврентьев, Совет Иттифоқи Фанлар академиясининг Президенти Александр Николаевич Несмеянов, Қозоғистон республикаси Фанлар академиясининг Президенти Каниш Эмонтоевич Сатпаев, танилган шоир Александр Трифонович Твардовский ва шонли ижодкор зиёлиларимизнинг бошқа намояндалари шу юксак минбардан сўзлаган нутқларини эшитдик.

Шу нарса жуда шоён диққатдирки, раҳбар партия ва совет ходимлари съезддаги ўз нутқларида етти йиллик план масалаларини муҳокама қилар эканлар, саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини жуда чуқур билиб гапирдилар ва омманинг бой тажрибасига таяниб, етилган вазифаларни ҳал қилишнинг конкрет йўлларини кўрсатдилар.

Саноат ва қишлоқ хўжалик илғорлари, зиёлиларнинг намояндалари, партия ва совет ходимлари — съездда сўзга чиққан ҳамма ўртоқлар етти йиллик топшириқлари тўла бажарилибгина қолмасдан, ошириб ҳам бажарилади, деб чуқур ишонч билан гапирдилар.

Ҳаётнинг қоқ ўртасида, халқ оммаси орасида турган, миллионларнинг кайфиятини, фикрини ва ҳисларини билган ва ифодалаётган кишиларнинг партиямиз съезди минбарида сўзга чиқиб гапирганларида уларнинг кучли ва бардам овозларини эшитиш қувончли ва ёқимли бўлди. Бу нутқлар етти йиллик планнинг жуда улкан топшириқларини турмушга оширишга амалий равишда киришган совет халқида улуғ юксалиш вужудга келганлигидан далолат беради. Бу нутқларнинг ҳаммаси кадрларимизнинг нақадар ўсганлигидан, совет кишилари нақадар кенг миқёсда фикр қилаётганликларидан, улар фақат ўзларининг конкрет ишларигина эмас, шу билан бирга мамлакат ҳаётини ҳам нақадар чуқур билганликларидан ҳам далолат беради.

Мен юқорида айтиб ўтганимдек, СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг етти йилга мўлжалланган контроль рақамлари тўғрисидаги докладни муҳокама қилиш вақтида жуда қимматли кўпгина таклифлар айтилди. Партия Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети съезддаги нутқларда айтилган истакларни ва таклифларни ҳисобга оладилар. Госпланга, республика органларига ва бошқа маҳаллий органларга контроль рақамларни муҳокама қилиш вақтида меҳнаткашлар киритган жуда кўп конкрет таклифларни синчиклаб ўрганиб чиқиб, бу таклифларни амалга ошириш чораларини кўришни топшириш зарур.

Съезднинг баъзи делегатлари ўз нутқларида ичкиликбозликни қораладилар ва бу ёмон ишга қарши курашни кучайтириш, самогон пиширувчилар билан курашиш масаласини қўйдилар. Самогон тайёрловчилар шакар, дон ва бошқа маҳсулотларни бузиш, спекуляция қилиш билангина шуғулланиб қолмай, шу билан бирга улар ўзини тутолмаган одамларни ичкиликка ҳам ўргатмоқдалар, бу одамларнинг организмини заҳарламоқдалар, чунки самогонда кўпгина заҳарли модда бор.

Ичкиликбозлик ва самогон пишириш билан курашни кучайтириш тўғрисидаги таклифни тўғри деб ҳисоблайман ва бу таклифни айтган ўртоқларни съезд қўллаб-қувватлади.

Иттифоқчи республикалар Коммунистик партияларининг Марказий Комитетлари ва Министрлар Советлари бу масалага кўпроқ эътибор берсалар, спиртли ичимликларни ҳаддан ташқари кўп истеъмол қилишга қарши курашишга доир, мусаллас қилувчилар билан, одамларнинг соғлиғига жиддий зиён етказаётган ва жамиятга зарар келтираётган мана шундай «кимёгарлар» билан курашишга доир конкрет тадбирларни белгилаб қўйсалар, яхши бўлур эди.

Менингча, республикаларда шу масалага доир қонунларнинг лойиҳаларини тайёрлаб, бу лойиҳаларни меҳнаткашлар муҳокамасига қўйиш керак. Бу лойиҳалар муҳокама қилинганидан кейин қонунлар қабул қилиб, бу қонунларда спиртли ичимликларни ҳаддан ташқари истеъмол қилаётган ва жамоат тартибини бузишга йўл қўяётган шахсларга қарши, айниқса самогон пишириш билан шуғулланаётганларга қарши қаттиқ чоралар кўришни кўзда тутиш керак. Ҳар қайси республиканинг меҳнаткашлари ичкиликбозликка ва самогон пиширишга қарши курашни кучайтириш тадбирларини маъқуллашларига аминмиз.

Ўртоқлар! Шу кунларда съезднинг иши бутун мамлакатнинг диққат марказида турибди. Ҳамма корхоналарда ва қурилишларда, колхозлар ва совхозларда, илмий муассасаларда митинглар ва йиғилишлар бўлиб ўтди, шу митинглар ва йиғилишларда съезд материаллари кенг муҳокама қилинди. XXI съезд номига минглаб хатлар, телеграммалар келди. Бу хатлар ва телеграммаларда съездни табриклаш билан бирга, XXI съезд шарафига бағишланиб конкрет ишлар қилинаётганлиги тўғрисида ҳам хабар берилди. Партия XXI съездига ўз табрикларини юборган ва етти йиллик топшириқларини муддатидан олдин бажариш тўғрисида юксак мажбуриятлар олган меҳнаткашлар коллективларининг рўйхати «Правда»да эълон қилинмоқда.

Партиянинг XXI съездига ўз табрикларини юборган ҳамма коллективларга ва айрим ўртоқларга съездимиз номидан самимий ташаккур айтишга ва уларга Ватанимиз бахти-саодати учун қилаётган меҳнатларида янги муваффақиятлар тилашга ижозат бергайсиз.

Етти йиллик планни тўла ва ошириб бажариш учун мамлакатда авж олиб кетган умумхалқ социалистик мусобақаси энди тағин ҳам кенг қулоч ёйишига ва меҳнат соҳасида янги катта ғалабалар билан тугалланишига ишонамиз.

Мана, яна офтоб ярқираб чиқди. Қуёш съездимизнинг бошидан охиригача съездимиз ишига йўлдош бўлиб турибди.

Ўртоқлар! Бизнинг съездимизда чет эллардаги 72 коммунистик ва ишчи партиялар делегациялари қатнашмоқда. Съездимизда вакиллари шахсан қатнаша олмаган қардош партиялар съезд номига дўстона мактублар билан мурожаат қилдилар.

Қардош марксистик-ленинчи партиялар табрик нутқларида ва мактубларида партиямизга, Совет Иттифоқининг ҳамма халқларига ўз мамлакатларидаги коммунистлар, ишчилар синфи ва миллионлаб меҳнаткашлар номидан самимий дўстлик ва бирдамлик ҳисларини изҳор қилдилар. Бу табрикларда социалистик мамлакатлардаги халқларнинг ва бутун дунёдаги меҳнаткашлар кенг оммасининг, тинчлик, демократия ва тараққиёт тарафдорларининг партиямизга, мамлакатимизга бўлган катта ишончини ва самимий хайрихоҳлигини ифодалайдиган тўлқинлантирувчи сўзлар янгради.

Хитой, Польша, Чехословакия, Германия Демократик Республикаси, Болгария, Руминия, Венгрия, Корея Халқ Демократик Республикаси, Вьетнам Демократик Республикаси, Албания, Мўғулистон Халқ Республикаси қардош партияларининг делегациялари ўз мамлакатларидаги халқларнинг социалистик қурилиш ишида коммунистик ва ишчи партиялар раҳбарлигида эришган ажойиб муваффақиятларидан дарак берувчи хушхабарларни бизга айтдилар.

Капиталистик мамлакатлардаги қардош партиялардан келган ўртоқлар шу мамлакатларнинг коммунистлари ишчилар синфининг халқлар хавфсизлиги ва тинчлик манфаатларини, барча меҳнаткашларнинг бахт-саодатини кўзлаб олиб бораётган машаққатли қаҳрамонона кураши ҳақида бу ерда гапириб бердилар.

Коммунистик партияларда партия съездлари муносабати билан бир-бирларига делегациялар юбориш традиция бўлиб қолди. Қардош партияларнинг бирдамлик ва бир-бирларини қувватлаш руҳини, пролетар интернационализми руҳини яхши акс эттирадиган бу традицияни биз бундан буён ҳам давом эттираверамиз.

Қардош партияларнинг табриклари, бу партиялар вакилларининг съездимиз делегатлари билан, Москва меҳнаткашлари билан учрашувлари халқаро коммунистик ҳаракатнинг марксизм-ленинизм принципларига асосланган бирлигини, кучини ва жипслигини кўрсатувчи ажойиб намойиш бўлди.

Қардош партияларга Совет Иттифоқи Коммунистик партияси ва халқларини табриклаб, муваффақиятлар тилаб дўстона истаклар билдирганликлари учун партиямизнинг съезди ва совет халқи номидан энг самимий ташаккур айтишга ижозат бергайсиз.

Биз ҳам қардош коммунистик ва ишчи партияларнинг ҳаммасига тинчлик ва социализм иши учун олиб бораётган қаҳрамонона курашларида муваффақиятлар қозонишларини чин кўнгилдан тилаймиз.

Чет мамлакатлардаги барча жамоат ташкилотлари, касаба союзлар ва меҳнаткашларга партиямиз съездига юборган табриклари учун миннатдорчилик билдиришга ҳам ижозат бергайсиз.

Азиз меҳмонлар — қардош коммунистик ва ишчи партияларнинг вакиллари! Сизлар ер юзининг ҳамма томонидан бизнинг съездимизга келгансиз. Партияларингизнинг аъзоларига ва мамлакатларингизнинг меҳнаткашларига КПСС XXI съезди номидан шуни айтингизки, Совет Иттифоқининг коммунистлари, ҳамма халқлари съездимизга юборган табрикда ифодаланган ўртоқлик, дўстлик ва бирдамлик ҳисларини юксак даражада қадрлайдилар.

Бизнинг партиямиз ва совет халқи бутун дунёдаги меҳнаткашлар ва демократик кучлар билан дўстлик ва пролетар бирдамлиги алоқаларини муттасил мустаҳкамлаб боришни, қудратли социалистик лагерни мустаҳкамлаб боришни, халқлар ўртасида тинчлик бўлиши учун хормай-толмай курашишни ўзларининг интернационал бурчлари деб ҳисоблайдилар.

Коммунистик партия, совет халқи янги етти йиллик планни муваффақиятли равишда тўла ва ошириб бажаришни ўзлари учун муҳим интернационал вазифа деб ҳисоблайдилар.

Сиз, азиз ўртоқлар, шунга амин бўлишингиз мумкинки, Совет Иттифоқининг ҳамма коммунистлари ва меҳнаткашлари бу тарихий вазифани шараф билан бажармоқ учун ўз кучларини аямайдилар!

Ўртоқлар! Партия XXI съезди тинч яратувчилик ишларининг улуғвор планларини белгилаб беради. Съезд ишида партиянинг, бутун совет халқининг коммунистик қурилиш планларини амалга оширишга бўлган иродаси ифодаланди, тинчликни сақлаб қолмоқ, социал системалари турлича бўлган мамлакатларнинг тинч-тотув яшашини таъминламоқ учун ҳамма чораларни кўриш истаги ифодаланди. Съездимизнинг энг муҳим характерли белгиси мана шудир. «Совуқ муносабатлар уруши» тарафдорлари воқеаларга объектив баҳо берганларида эди, ҳатто улар ҳам съездимиз қабул қилаётган план тинч-тотув яшашни таъминлашга, бутун дунёда тинчлик ишини мустаҳкамлашга қаратилганлигини кўрган бўлур эдилар.

Делегат ўртоқлар! Мен хурсандчилик билан сизларга шуни билдирамanки, Ҳиндистонда Совет Иттифоқи ёрдами билан Ҳиндистон ҳукумати томонидан қурилаётган Бхилай металлургия заводи қурилишида ишлаётган бизнинг совет мутахассисларимиз ишлаб чиқариш соҳасида катта ғалабага эришганликлари ҳақида хабар қилмоқдалар. 1 февралда биринчи кокс берилган, 3 февралда эса биринчи чўян олинган. Бу йирик металлургия заводи совет проектига мувофиқ ва совет мутахассислари раҳбарлигида қурилмоқда.

Шуни айтиб ўтмоқ керакки, Ҳиндистонда Совет Иттифоқи ёрдами билан қурилаётган заводдан ташқари яна иккита завод қурилмоқда,—бу заводларнинг бири Англия кучи билан, иккинчиси Ғарбий Германия кучи билан қурилмоқда. Гарчи Бхилайдаги металлургия заводининг қурилиши Англия билан Ғарбий Германия фирмалари қураётган заводлардан бир йил-бир ярим йил кейинроқ бошланган бўлса ҳам, бизнинг ўртоқларимиз ҳинд мутахассислари ва ишчилари билан биргаликда аҳил бўлиб ишлашлари натижасида, катта қийинчиликларни енгиб, ҳозирги замонга хос кучли металлургия заводининг биринчи навбатдаги қурилишини инглизлар ва немисларга қараганда анча қисқа муддатда тамомлаб, биринчи кокс ва чўян беришга муваффақ бўлдилар.

Бу завод ишлаб чиқарган дастлабки чўян Совет Иттифоқи халқлари билан Ҳиндистон халқларининг тобора мустаҳкамланиб бораётган дўстлигининг символи бўлсин.

Совет Иттифоқи билан Ҳиндистон ўртасидаги дўстликнинг янада ривожланишига, тинчлик учун, тинч-тотув яшаш принципларининг тантанаси учун бизнинг биргаликда олиб бораётган курашимизга ҳалақит беришга интилаётган империалистларнинг ҳамма кирдикорлари ана шу домна ўтида ёниб кул бўлсин.

Бу домнанинг ҳарорати бизнинг улуғ ва тинчликсевар икки халқимизнинг дўстлигини иситсин.

Бизнинг дўстлигимиз Совет Иттифоқи билан Ҳиндистон ҳукуматлари ва халқларининг биргаликда ҳаракат қилишлари натижасида қурилган бу заводда эритилган металл каби мустаҳкам бўлсин.

Биз Ҳиндистонни индустрлаштириш ва иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш ишида муҳим аҳамиятга эга бўлган катта ишлаб чиқариш ғалабаси муносабати билан ҳинд халқини ва бош министр жаноб Неру бошлиқ Ҳиндистон ҳукуматини табриклаймиз.

Биз шуни мамнуният билан қайд қилиб ўтамизки, Ҳиндистон республикасининг президенти жаноб Прасад металлургия заводининг биринчи набвати ишга туширилганда ҳозир бўлган ва совет-ҳинд дўстлигининг мустаҳкамланиши тўғрисида ўзининг яхши истакларини билдирган.

Биз ҳинд мутахассислари ва ишчилари билан бирликда шундай катта ютуқларга эришган ва Ҳиндистон билан Совет Иттифоқи халқлари ўртасидаги қардошларча дўстлигимизга қимматли ҳисса қўшган совет мутахассислари ва ишчиларини чин кўнгилимиздан табриклаймиз.

Биз ишлаб чиқариш соҳасида эришилган бу ғалабани ленинча тинчликсевар сиёсатнинг тўғрилигининг яққол исботи, Совет Иттифоқининг ўз озодлиги ва мустақиллигини мустаҳкамлаш учун курашаётган халқлар билан беғараз иқтисодий ҳамкорлик қилишининг намунаси деб биламиз.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXI съезди ишининг бориши ҳамма мамлакатларда зўр қизиқиш билан муҳокама қилинмоқда. Шуни айтиш керакки, кўпгина капиталистик мамлакатларнинг матбуоти съезд ишини, қоида тариқасида, анча объектив равишда ёритмоқда. Бу ижобий ҳолдир, чунки матбуот саҳифаларида воқеаларнинг объектив равишда акс эттирилиши вазиятни кескинлаштиришга эмас, балки юмшатишга ёрдам беради, етилган халқаро проблемаларни тинчлик фойдасига ҳал қилишни тезлатиш учун шароит туғдиради.

Биз мамнуният билан шуни қайд қилмоқдамизки, планимиз тинчлик мақсадларини кўзлаганлиги кўпчилик мамлакатларда тўғри тушунилди. Тинчликни ва халқлар хавфсизлигини сақлашга ва мустаҳкамлашга қаратилган ленинча тинчликсевар ташқи сиёсатни изчиллик билан ўтказаётганлигимизни айтдик ва бу сиёсатни бундан буён ҳам изчиллик билан ўтказа берамиз.

Бироқ Ғарбда бизнинг тинчликсевар сиёсатимизни бузиб кўрсатаётган, тинч-тотув яшаш принципларига қарши чиқаётган арбоблар ҳали ҳам оз эмас.

Шу муносабат билан ҳозирги халқаро аҳволнинг баъзи масалаларига тўхталиб ўтишга, тинч-тотув яшаш принципларига қаттиқ риоя қилиш зарурлигига бўлган мустаҳкам ишончимизни айтиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Тинчлик, тинч-тотув яшаш проблемаси — масалалар масаласидир, чунки ҳар бир мамлакатда қандай социал система мавжуд бўлмасин, унинг халқи яхши яшаш, тинч меҳнат қилиш, яшамоқ учун яхши шарт-шароит вужудга келтириш ғамини ейди.

Биз шундай фикрдамизки, давлатларнинг социал тузилишидан қатъий назар, халқлар тинчликда яшашлари, давлатлар ўртасида туғиладиган низоъли масалалар уруш қилиш йўли билан эмас, балки тинч йўл билан ҳал қилиниши лозим.

Ҳозир жаҳонда катта ўзгаришлар рўй берди. Жаҳон социалистик системасига кирган мамлакатлар бор, жаҳон империалистик системасига кирган мамлакатлар бор. Лекин социалистик бўлмаган мамлакатлар ҳам бор, уларни империалистик система мамлакатлари қаторига ҳам қўшиб бўлмайди. Булар озодлик кураши натижасида миллий мустақиллик олган, мустамлака асоратига хотима бериб, бошқача негизда жамият қуришга киришмоқ учун, ривожланишнинг капиталистик босқичини четлаб, ўз йўли билан боришни истаётган мамлакатлардир.

Шу мамлакатларнинг кўп арбоблари ўзларининг социализм қурмоқчи бўлганликларини айтмоқдалар. Дуруст, улар «коммунизм» деган сўзни қийинчилик билан айтадилар ва социализмни қандай тасаввур қилаётганликлари ҳамиша равшан ҳам эмас. Бироқ, шубҳасиз, бу арбоблар социалистик мамлакатларга хайрихоҳлик билан қарамоқдалар, социалистик мамлакатларни ўзлари учун антагонист деб билаётганлари йўқ, социалистик мамлакатларни ўзларининг империалистларсиз, мустамлака асоратсиз янги турмуш қуриш йўлидаги интилишларига душман мамлакатлар деб ҳисоблаётганлари йўқ. Шу сабабли социалистик мамлакатлар мана шундай давлатлар билан яхши, дўстона муносабатлар ўрнатдилар, нормал иқтисодий алоқаларни ривожлантирмоқдалар. Тинчлик ва халқлар хавфсизлиги учун, атом ва водород қуролини тақиқлаш учун, империалистларнинг мустамлакачилик сиёсатига қарши курашда улар билан бирга ҳаракат қилмоқдамиз.

Агар жаҳон социалистик системасига кирган мамлакатларни ва империализмга ҳамда мустамлакачиликка қарши, ўз озодлиги ва миллий мустақиллиги учун мардонавор кураш олиб бора ётган мамлакатларни олиб қарасак, ҳозирнинг ўзидаёқ устунлик империалистик давлатлар томонда эмас, балки ана шу тинчликсевар мамлакатлар томонида эканлигини кўрамиз. Тинчликсевар мамлакатлар территория жиҳатидан ҳам, аҳолининг сони жиҳатидан ҳам, мавжуд табиий бойликлар жиҳатидан ҳам империалистик давлатлардан устун турадилар.

Жаҳонда кучларнинг ҳозирги вақтдаги жойлашувини анализ қилишдан келиб чиқадиган энг муҳим хулосалардан бири шуки, яқиндагина империализмнинг резервларини ва орқа томондаги кучларини ташкил этган мустамлака ва ярим мустамлака мамлакатларнинг кўпчилиги эндиликда бундай ҳолдан батомом чиқди. Халқларнинг узоқ вақт олиб борган кураши натижасида бу мамлакатлар тинчликнинг актив кучларига айланди. Бу мамлакатлар империализм ва мустамлакачиликка қарши, ўз озодликлари ва миллий мустақилликлари учун кураш олиб бормоқдалар. Социал тузуми турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшашини ёқлаб майдонга чиқмоқдалар.

Бундан ташқари шуни ҳам назарда тутмоқ керакки, капиталистик мамлакатларнинг меҳнаткашлари: ишчилар синфи, меҳнаткаш деҳқонлари, зиёлиларнинг анчагина қисми тинчликни сақлаш учун бутун кучларини сарф қилмоқдалар ва ўз турмушларини яхшилаш учун бор кучлари билан ҳаракат қилмоқдалар. Улар социалистик мамлакатларнинг тинчликсеварлик сиёсатини маъқулламоқдалар. Капиталистик мамлакатларда Коммунистик партиялардан ташқари социалистик ва ишчи партиялари ҳам мавжуд бўлиб, ишчи ва деҳқонларнинг бир қисми шу партияларга эргашиб бормоқда. Гарчи бу партияларнинг сиёсий ва мафкуравий қарашлари маркча-ленинча партияларнинг қарашларидан бошқача бўлса ҳам, бу партияларга аъзо бўлганларнинг кўпчилиги тинчликни ёқлаб чиқмоқдалар. Шунинг учун бу масалаларда ҳам биз ўз кучларимизни бирлаштириб иш кўришимиз мумкин. Демак, империалистлар капиталистик мамлакатлардаги тинчликни сақлашга ва мустаҳкамлашга жон-дили билан тарафдор бўлган кенг меҳнаткашлар оммасига таяна олмайдилар.

Совет Иттифоқи тинчликсевар ташқи сиёсатни изчиллик ва сабот-матонат билан амалга ошириб келди ва бундан кейин ҳам амалга ошираберади. Етти йиллик планнинг амалга оширилиши ҳозирги замоннинг туб проблемасини — умумий тинчликни сақлашни ҳал қилишда ғоят катта роль ўйнайди.

Биз капиталистик мамлакатлар билан тинчлик соҳасида мусобақа қилмоқчимиз, ишлаб чиқарувчи кучларни ривожлантириш, мамлакатнинг иқтисодий имкониятларини ривожлантириш, халқнинг моддий ва маданий фаровонлигини ошириш соҳасида мусобақа қилмоқчимиз. Биз шуни истаймизки, ҳар бир тузум мусобақа давомида ўзининг иқтисодий ва маънавий кучларини кўрсатсин. Агар капиталистик дунёнинг намояндалари учун тушунарли бўлган савдо-сотиқ тилида гапирсак, биз, келинг ўз «товарларимизни» ўртага ёйиб ташлайлик, деймиз, социалистик дунё ўз товарларини, капиталистик дунё ўз товарларини ўртага ёйиб ташласин деймиз. Натижада шундай бўлсинки, ҳар бир тузум қаерда иш куни неча соат давом этишини, меҳнаткаш киши қанча моддий ва маънавий неъмат олишини, унинг уй-жойи қандайлигини, билим олиш учун унга қандай имконият берилганлигини, у давлат ишларида, мамлакатнинг сиёсий ҳаётида қандай иштирок қилишини, барча моддий ва маданий бойликларига ким хўжайин эканлигини, яъни бу бойликларнинг хўжайини меҳнат қилувчи кишими ёки меҳнат қилмасдан, капитал эгаси бўлиб юрган кишими эканлигини очиқ кўрсатсин.

Бизнинг фикримизча, халққа кўпроқ моддий неъматлар берадиган, халққа маънавий жиҳатдан юксалиш учун чексиз имкониятлар берадиган тузум — прогрессив тузумдир, келажак шу тузумникидир.

Хўш, қайси ижтимоий тузум яхшироқ ва прогрессивроқ эканлигини ажрим қилиб аниқлаб беришга ким ҳакамлик қилади? Албатта, биз капиталистик дунёнинг идеологлари ҳакам бўлишига рози бўлмаймиз. Шунингдек, бизнинг ҳакам бўлишимизга ҳам буржуа идеологларининг рози бўлишига кўз тутиб бўлмайди. Ҳар икки томон ҳам ўз позициясида қолаверади, деб ўйлаш керак. Хўш, ким ҳакам бўлади? Халқлар ҳакам бўлади, қайси тузум яхшироқ эканлигини халқлар ҳал қилади. Халқлар тўғри йўлни танлаб олишига, танлаб олганда ҳам давлатлар ўртасида уруш қилмасдан, водород ва атом бомбалари ишлатмасдан танлаб олишига биз аминмиз.

Капиталистик дунёда конкуренция кенг авж олган. Икки конкурент (рақобатчи) харидор учун ўзаро кураш олиб боради ва харидор ҳам правард натижада арзонроқ ва сифати яхшироқ товар таклиф қилган конкурент ёнига боради. Лекин бу билан иккинчи конкурент ўлмайди, уни ҳаётдан маҳрум қилмайдилар, жисмоний жиҳатдан ўлдирмайдилар.

Биз капиталистик мамлакатларга мурожаат қилиб: келинг, ана шунга қараб, сиз тушинадиган усулга қараб иш кўрайлик, деймиз. Сиз икки система мамлакатлари ўртасидаги муносабатларни тинч мусобақа деб аташни истамайсиз. Сизга кўпроқ конкуренция сўзи ёқади. Хўш, марҳамат, биз розимиз. Бироқ, сиз ҳар қандай термин ишлатсангиз ҳам, мусобақа ёки конкуренция десангиз ҳам, биз ҳар иккала ҳолда ҳам масалаларни тўпларнинг гумбирлаган товушисиз, водород ва атом қуролларни ишлатмасдан, одамларни қирғин қиладиган кимёвий, бактериологик воситаларни ва бошқа воситаларни ишлатмасдан, уруш қилмасдан, инсоният тўплаган бойликларни нес-нобуд қилмасдан ҳал этишни таклиф қиламиз.

Халқларнинг манфаатларига кўпроқ мувофиқ келадиган ижтимоий тузумни танлаб олиш имкониятини халқларнинг ўзларига ҳавола қиламиз. Буржуа арбоблари кўпинча капиталистик тузумни кўз-кўз қилиб юрадилар. Лекин улар социалистик мамлакатлар билан тинч йўлда иқтисодий мусобақа қилишни истамайдилар, ўзларига ёқадиган ижтимоий тузумни танлаб олишни халқларнинг ўзларига қўйиб беришни истамайдилар. Бу эса улар ўз мамлакатлари халқларига ишонмаслигидан, халқдан қўрқишидан, ўз халқига ишонаолмаслигидан далолат беради.

АҚШнинг савдо-саноат аҳлларидан баъзилари биз билан суҳбат қилганларида, биз ўз нутқларимизда «кураш» сўзини ишлатмасдан, мусобақа ёки конкуренция тўғрисида сўзлашимизни истаганликларини изҳор қилдилар. Биз муносабатларни кескинлаштирмаслик учун «мусобақа» ёки ҳатто «конкуренция» деб айтишга розимиз, шундай қилиб, биз ён беришга ва бизнинг оппонентларимиз қулоғи ўрганиб қолган сўзларни ишлатишга тайёрмиз.

Лекин, афтидан, гап-сўзларда, терминологияда эмасга ўхшайди. АҚШ президенти Д. Эйзенхауэрнинг, вице президент Р. Никсоннинг, давлат секретари Ф. Даллеснинг, сенатор Хэмфри ва бошқаларнинг сўнгги нутқларини олиб қарангиз. Уларнинг бу нутқларида қандайдир эҳтиёт бўлиб туриш, шубҳаланиш аломатлари очиқ кўриниб турибди, эскича урушқоқлик терминологиясига қайтиш, яъни жаноб Даллес 27 январда бўлган пресс-конференцияда қилган даъволарга қайтиш ҳисси сезилиб турибди. Жаноб Даллеснинг ҳеч бир асоссиз даъво қилиб айтган сўзларига кўра, Совет Иттифоқи гўё «совуқ муносабатлар урушини» давом эттирмоқчи эмиш, Совет Иттифоқи СССР билан АҚШ ўртасида нормал савдо-сотиқни ривожлантиришни таклиф қилиши билан ҳақиқатда ўзи учун ва халқаро коммунизм учун капиталистик мамлакатларга қарши «совуқ муносабатлар уруши»да янада қулайроқ шароит туғдириб олмоқчи эмиш.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ сўзининг давоми

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Шундай қилиб, АҚШдаги маълум доиралар сўнгги вақтда АҚШда А. И. Микоянни яхши қабул қилиш муносабати билан бизнинг мамлакатларимиз ўртасида пайдо бўлган баъзи илиқ муносабатларни йўққа чиқармоқчи бўладилар. Улар «совуқ муносабатлар уруши» яна ўз ҳуқуқларини олишини истайдилар, бизнинг мамлакатларимиз орасидаги муносабатлар аввалгидек кескинлашиб туришини истайдилар.

Хўш, АҚШнинг кўзга кўринган ҳарбий арбоблари нималар демоқдалар? Меҳнатни ўзаро тақсим қилиб олиш учун бўлса керак, улар бомбардимончи самолётлар, водород ва атом бомбалар тўғрисида, Совет Иттифоқидаги энг муҳим объектларни неча соат ёки неча кун ичида вайрон қилиб ташлайолишлари, унга қақшатғич зарба беришлари ва шу кабилар тўғрисида яна баландроқ сўзламоқдалар. Хуллас, ақли-фаросатини жуда йўқотиб қўйган ва ҳаддан ташқари урушқоқлик васвасасига берилиб кетган америкалик генераллар чинақам урушга тайёрланиш ҳақида, кишиларни қириб ташлаш ҳақида, моддий бойликларни йўқ қилиб ташлаш ҳақида сўзламоқдалар.

Шу билан бирга, америкалик ҳарбий ва давлат арбоблари Қўшма Штатлар Совет Иттифоқига қараганда ҳарбий жиҳатдан кўпроқ қулай шароитга эгадир, чунки Европа ва Осиё мамлакатлари территориясида биз бирталай ҳарбий базаларга эгамиз, бу базаларимиздан Совет Иттифоқига зарба бериш учун фойдаланамиз, Совет Иттифоқининг эса қитъалараро ракеталари ҳали унча кўп эмас, деган гапларни тез-тез айтмоқдалар. Шунинг учун ҳам, уларнинг фикрича уруш Қўшма Штатлар учун унчалик катта хавф туғдирмас эмиш. Масалан, АҚШ мудофаа министри Макелрой яқинда, Қўшма Штатлар СССР чегараларига яқин турган ўз иттифоқчиларимиз территориясидан уруш ҳаракатлари олиб борамиз, Совет Иттифоқи эса фақат ўз территориясидан учираоладиган ракеталаргагина ишонаолади, деди.

Территорияларида Америка ҳарбий базалари жойлашган инглизлар, французлар, немислар, турклар, греклар, итальянлар ва бошқа мамлакатларнинг халқлари келажакда бўладиган бу ҳодиса уларнинг бошига қандай кулфатлар солишига эътибор берган бўлсалар керак, деб ўйлаш мумкин.

Стратегия планлари сохта асосга қурилганда, бу ҳол тинчлик иши учун машъум оқибатларга олиб берадиган хатоларни келтириб чиқариши мумкин. Агар бир давлат, ҳозирги пайтда менинг душманим менинг территориямга зарба бераоладиган қуролга эга эмас, деб ўйласа, у вақтда бу қулай пайтдан урушни бошлаб юбориш учун фойдаланиш васвасаси туғилиши мумкин. Агар америкалик баъзи арбоблар, ҳозирги вақтда бизнинг территориямиз зарбадан узоқдир, деб ўйласалар у вақтда улар урушни бошлаб юбориш учун қулай пайт келди ва бу урушда инглизлар, французлар, итальянлар, немислар, турклар ва уруш бўлиб қолган тақдирда ўртача ва яқин масофада ҳаракат қилувчи ракеталар билан территориялари хароб қилиниши мумкин бўлган бошқа иттифоқчиларимиз қонларидан ва жонларидан жудо бўладилар, деган хулосага келишлари мумкин. Ақли-фаросати жуда саёз бўлган бундай ҳарбий «стратег»ларнинг фикрича уруш бўлиб қолган тақдирда Қўшма Штатларнинг ўзи ўз мамлакатини хароб бўлишдан сақлаб қолиши мумкин.

Америка арбобларининг ўз иттифоқчиларини қурбон қилишдан қайтмасликлари, ўзларининг тор манфаатларини кўзлаб инсоният тақдирига эътиборсиз қарашлари — бу масалага савдогарлик нуқтаи назаридан қараш демакдир, бу, бойиш учун ўз дўстларинигина эмас, ҳатто ўз отасини ҳам сотишдан қайтмайдиган савдогарларнинг сиёсатидир.

Бундай сиёсатнинг бизнинг халқимизга, бизнинг Совет давлатимизга ёт эканлиги, ишчилар синфига ёт эканлиги, марксизм-ленинизм позициясида турувчи кишиларга ёт эканлиги ҳақида сўзлаб турмаса ҳам бўлади. Биз уруш хавфини даф қилиш учун атом ва водород қуролини тақиқлаш ва уни синашни тўхтатиш учун, АҚШ, Англия, Франция билан ва ғарбдаги бошқа мамлакатлар билан барча муҳим ҳаётий масалалар юзасидан ўзаро маъқул бўлган битим тузишга эришиш учун сабот-матонат билан курашмоқдамиз. Биз бутун дунёда тинчлик бўлиши учун курашмоқдамиз, чунки биз қайси миллатдан, қайси ирқдан ёки диндан бўлишига қарамай одамни қадрлаймиз.

Биз, баъзи кишиларнинг бахтсизлиги ва азоб-уқубати ҳисобига бошқаларни роҳат-фароғатда яшайдиган қилишни жиноят деб ҳисоблаймиз. Биз, хо узоқ, хо яқин бўлсин баъзи халқларга жуда ёмон кулфатларни тилаш ярамайди ва асоссиз равишда, бошқаларнинг роҳат-фароғатини шу халқларнинг бахтсизлиги ҳисобига қуриш ярамайди, деб ҳисоблаймиз.

Агар америкалик сиёсий ва ҳарбий арбоблар ўзларининг шахсий манфаатларини кўзлаб эмас, балки умуминсон мулоҳазаларини кўзлаб иш кўрганларида эди, бу иш фақат америка халқигагина фойдали бўлмасдан, балки дунёдаги барча халқларга ҳам фойдали бўлар эди.

Фикримча, Америка стратеглари уруш чиқиб қолган тақдирда Қўшма Штатларнинг территорияси зарбадан четда қолади, деган хомхаёлларни энди ташласалар яхши бўлар эди. Бу фикр аллақачонлароқ ҳақиқатга тўғри келмай қолди, бу фикр фақат америка генералларининг шунчаки хомхаёлидир холос. Ҳақиқатда эса Совет Иттифоқи ҳозирги вақтда ер юзининг ҳар қандай жойида агрессорга қақшатғич зарба бераоладиган воситаларга эгадир. Биз, қитъалараро баллестик ракеталарни серялаб ишлаб чиқаришни йўлга қўйганмиз, деяр эканмиз, бу сўзни шунчаки гап учун айтаётганимиз йўқ. Шуниси ҳам борки, бу сўзни биз бировни қўрқитиш учун эмас, балки ҳақиқат ҳолни равшан қилиб кўрсатиш учун айтмоқдамиз.

Бизнинг етти йиллик планимиз — Совет Иттифоқининг тинчликсеварлик ниятларини кўрсатувчи энг яққол далилдир. Бизга тинчлик керак, шунинг учун ҳам биз тинчлик йўлида сабот-матонат ва изчиллик билан кураш олиб бормоқдамиз. Планетамиздаги барча халқлар тинчликка интилмоқдалар, Совет Иттифоқининг тинчликсевар сиёсати бутун дунёда чуқур ҳурматга сазовор бўлиб қўллаб-қувватланаётганлигининг сабаби ҳам шудир.

Ўртоқлар! Халқаро кескинликни юмшатиш ишида АҚШ билан Совет Иттифоқи ўртасидаги муносабатларни яхшилаш айниқса катта аҳамиятга эгадир. Яқин ўтмишда Совет Иттифоқи ҳукумати билан Америка Қўшма Штатлари ҳукумати бир-бирига хели кескин оҳангда ёзилган номалар юборишган эди. Бунинг сабаби шу эдики, у вақтда гап халқаро вазиятнинг жуда кескин проблемалари устида борган эди. АҚШнинг баъзи ҳаракатлари тинчликсевар халқларни ташвишга солиб қўйган эди, шунинг учун ҳам биз АҚШнинг бу ҳаракатларига ўз муносабатимизни билдирмасдан қололмас эдик.

Эндиликда бу воқеалар ўтиб кетди. Биз олға қарамоғимиз лозим. Совет ҳукумати халқаро кескинликни юмшатиш ва барча мамлакатлар билан муносабатларни яхшилаш учун мумкин бўлган ҳамма чораларни кўрмоқда. Биз, ишонамизки, АҚШ президенти ва бошқа раҳбар арбоблари, агар улар, А. И. Микоян билан қилинган суҳбатларда айтганларидек ҳақиқатан тинчликни истасалар, давлатларнинг тинч-тотув яшаши зарурлигини эътироф қиладилар ва шу асосда Совет Иттифоқи билан ва бошқа социалистик мамлакатлар билан ўз муносабатларини ана шу асосга қурадилар, деб ишонамиз.

Давлатлар ўртасида бир-бирининг фикрини яхши тушиниш ва ўзаро дўстона муносабатлар ўрнатиш учун савдо-сотиқни кенгайтириш, маданий алоқаларни кучайтириш, шунингдек давлат ва жамоат арбобларининг бир-бирлари билан шахсан алоқа боғлашлари муҳим роль ўйнаши мумкин.

Тўрт мамлакат давлат арбобларининг 1955 йил ёзида Женевада учрашувларини бутун дунёда кенг жамоатчилик қандай маъқуллаганлиги ҳамманинг эсида. Тинчликсевар кишилар бу учрашувни халқаро кескинликни юмшатиш йўлида қўйилган жиддий қадам деб билган эдилар.

Бизнинг Женевада учрашувларимиз ва қилган суҳбатларимиз жаноб Эйзенхауэр ҳақида яхши таассурот қолдирган эди. Менда гарчи жаноб Эйзенхауэр генерал бўлса ҳам, лекин у мунозара талаб масалаларни ҳал қилишда фақат замбаракларга ишонадиган ва барча проблемаларни қурол кучи билан ҳал қилишни истайдиган ҳарбийлар жумласига кирмайди деган фикр туғилган эди. Жаноб Эйзенхауэр, мен уруш бўлмаслигига ҳаракат қиламан деб бирнеча марта айтган эди. Биз унинг бу сўзини қадрлаймиз ва унинг бу сўзлари конкрет ишларда ўз ифодасини топади, деб умид қиламиз.

Ўртоқ Микояннинг Америка Қўшма Штатларига қилган сафари мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларда бундан кейин «илиқлик» пайдо бўлишига, ҳамжиҳат бўлиб иш кўриш ва кўпроқ алоқа қилиб туришга умид бағишлади. Кези келганда айтиш керакки, ўртоқ Микоян дам олиш учун берилган отпускасидан АҚШга сафар қилиш учун фойдаланди. Лекин у Совет Иттифоқида дам олиш имконияти берилиши ҳақида шама қилмоқда. Ўртоқ Микояннинг бу сафари мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлардаги температурани минус даражадан нуль даражасига ва ундан юқорироқ даражага кўтаришга бирқадар ёрдамлашди. Бу температура организмнинг нормал яшаши учун лозим бўлган даражага қараб кўтарила бошлади. Афтидан, сиёсий арбоблардан баъзи бировларга бу нарса ёқмаётганга ўхшайди ва шунинг учун ҳам улар ўртоқ Микояннинг АҚШга қилган сафари ундаги жамоатчиликка кўрсатган ижобий таъсирини камайтириб кўрсатишга уринмоқдалар.

Бундай алоқаларни янада ривожлантириш ўрнига АҚШда бутунлай бошқа томонга бурилиш қилмоқдалар. 28 январда ўтказилган матбуот конеференциясида мухбирлардан бирининг А. И. Микояннинг АҚШга қилган сафари сингари Хрущчев ҳам АҚШга келиши мумкинми? деган саволига жавобан президент Эйзенхауэр, бунинг бўлиши мумкин эмас деб лангал айтди. Демак унга нисбатан бошқа ўлчов-ку, менга нисбатан бошқа ўлчов экан-да. У «Микоян жаноблари қилганидек буни ғайрирасмий тартибда қилиб бўлмайди» деди.

Бу ҳақиқатан ҳам сира кутилмаган хулосадир. Бу камситишга ўхшаш нарса бўлиб чиқаётир. Биров ҳамма учун умум бўлган ҳуқуқлардан фойдаланиши мумкин-у, бошқа бировни эса бу ҳуқуқлардан маҳрум қиладилар.

Менинг гапларимни тўғри тушунсинлар. Мен бундай сафарга бориш учун ижозат берилишини асло сўраётганим йўқ. Бизнинг ишимиз кўп, бундан ташқари мен кўп жойларга таклиф қилинганман ва мен шу таклифлардан фойдаланмоқ учун вақт топишга қийналаётирман. Демак, бунда гап АҚШга бориш истаги устида бораётгани йўқ, бунда гап бошқа нарса устида — кишининг ҳуқуқлари тўғрисида бораётир. Мен нима гуноҳ қилибманки, президент бу мамлакатга бориш учун бошқа кишилар фойдаланаётган ҳуқуқдан мени маҳрум қилаётир, — бунга тушуниб бўлмайди.

Совет кишиларига келганда, биз бундай масалаларга бошқача қараймиз. Бизнинг мамлакатимизга бошқа мамлакатлардан сиёсий арбоблар ҳам, туристлар ҳам саёҳат қилиб келсалар хурсанд бўламиз.

Кейинги йилларда Америка делегациялари, парламент арбоблари ва туристларининг Совет Иттифоқига сафар қилиб келиши ва совет кишиларининг Қўшма Штатларга саёҳат қилиб бориши яхши одат бўлиб қолди. Буни табрикламоқ керак. Бизнинг халқимиз америкаликларни меҳмондўстлик билан кутиб олмоқда, Америка халқи эса бизнинг кишиларимизга катта дўстлик муомаласини қилмоқда. Бу ҳол ўртоқ Микоян Америкага борганида айниқса яққол кўринди. Президент жаноблари ҳам бизнинг мамлакатимизга келадиган бўлсалар ҳукуматимиз ҳам, совет халқи ҳам уни самимий меҳмондўстлик билан кутиб олган бўлур эди. У ўзи билан истаган кишисини олиб келиши мумкин, уларнинг ҳаммасини иззат-ҳурмат билан кутиб оламиз. Президент жаноблари Совет Иттифоқининг харитасига қараб мамлакатимизнинг қайси районига боришни истаса шу районга келаберсин. Бизнинг мамлакатимиз кенг ва унда мароқли жойлар кўп, борса ва кўрса арзийдиган жойлар бор. Бундай визит, ҳеч шубҳасиз, ҳар иккала мамлакатимиз учун фойдали бўлур эди ва буни АҚШ ҳамда Совет Иттифоқи халқлари маъқуллаган бўлур эдилар. Биз бундай таклифни шунга ўхшаш таклиф олиш шарти билан қилаётганимиз йўқ. Биз ўз визитларимиз билан зериктириб юбормоқчи эмасмиз.

Биз шундай фикрдамизки, давлат арбобларининг ва жамоат арбобларининг бир-бирлари билан учрашувлари ва суҳбатлашувлари, бир-бирларининг мамлакатларига сафар қилиб боришлари давлатлар ўртасида муносабатларни яхшилашга, одамларнинг танига ҳам, жонига ҳам роҳат бағишлайдиган, урушга йўл қолдирмаслик ва тинч-тотув яшашни таъминламоқ учун одамларнинг келажак ташвишини тортмай хавф-хатарсиз яшашларига имконият туғдирадиган вазият вужудга келтиришга ёрдам беради.

Халқлар «совуқ муносабатлар урушини» истамайдилар. Шу сабабли халқаро муносабатларда ҳар хил «тугунларни» сақлаб қолиш учун ҳам асос йўқ, бу тугунларни ечиб ташлаш керак. Мен аввало Германия билан сулҳ шартномаси тузишни, Берлин масаласини ҳал қилишни назарда тутаётирман. Бу масалалар бизнинг таклифларимизга мувофиқ ҳал қилинадиган бўлса на у томон, на бу томон ҳеч қандай моддий манфаат кўрмайди, лекин «совуқ муносабатлар урушини» тугатиш учун, қуролсизланиш масалаларини ҳал қилиш учун шароит вужудга келтирилади, давлатлар ўртасида низоли масалаларни ҳал қилиш воситаси сифатида урушга йўл қолдирмайдиган муносабатлар ўрнатиш учун шароит вужудга келтиради.

Давлат секретари Даллес Америка Қўшма Штатлари Совет Иттифоқи билан бўладиган музокараларда ён бераолмайди, агар ён берса, бундай ён бериш «совуқ муносабатлар урушини» тугатишга олиб келмасдан, балки бу «урушда» Совет Иттифоқининг ютиб чиқишига олиб келади, дейди. Биз бунга жавобан Даллес жанобларига бундай дейишимиз мумкин: биз кимнингдир, нималарнингдир ён беришини талаб қилаётганимиз йўқ, ақл-идрокка ён бермоқ учун ҳамжиҳатлик бўлишини истаймиз. Совет Иттифоқи на ўзининг, на АҚШнинг «совуқ муносабатлар урушида» ютиб чиқишини истамайди. Умуман, «совуқ муносабатлар уруши»да ютиб чиқиш мумкин эмас. Шу билан бирга «совуқ муносабатлар уруши» ҳамма учун хатарлидир. Башарти «совуқ муносабатлар урушида» Совет Иттифоқи қандайдир афзалликлар оладию, аммо АҚШ бу афзалликларни бой беради деб тасаввур қилинадиган бўлса, у ҳолда «совуқ муносабатлар уруши» тугамайди, чунки АҚШ ўзи бой берган устунликни қайтариб олмоқ учун ўз сиёсатини давом эттиришга интилаберади.

«Совуқ муносабатлар урушида» қандайдир ютиб чиқиш ҳақида ўйланадиган бўлса, у ҳолда унинг охири бўлмайди, ёки, у ҳарбий тўқнашишга айланиб кетадики, буниси жуда ҳам ёмондир. Ҳукуматлар «совуқ муносабатлар урушини» тўхтатишга жазм қилишлари ва аввало техника тараққиётининг ҳозирги даражасида миқёси жуда чекланиб қолган бир планетада яшаётганлигимизни тушунишлари ва шу сабабли эҳтиётлик билан иш кўришлари ҳамда тинч-тотув яшашни таъминламоқ учун ҳамма чораларни кўришлари керак.

Биз фақат битта нарсани—«совуқ муносабатлар урушининг» тезроқ тугашини истаймиз. Башарти сиз, Даллес жаноблари, халқларга кераксиз бўлган бу «урушда» ғалаба қозонишни жуда истаётган бўлсангиз биз «совуқ муносабатлар уруши» тамом бўлсин деб ҳатто сизнинг «ғалабангизни» ҳам тан олишга тайёрмиз. Сиз жаноблар бу «урушда» ўзларингизни «ғолиблар» деб ҳисобласангиз — ҳисоблайберингиз-у, аммо бу «урушни» тезроқ тамомлангиз.

Ижтимоий тузилиши турлича бўлган давлатларнинг тинч-тотув яшашига халақит берадиган нарсаларнинг ҳаммасини йўлдан олиб ташлаш керак. Солдатнинг этиги оёғини сиқиб оғритаберса, унинг солдатларга хос қадам ташлаб юришига халақит берса, у этигини ечиб, бошқатдан кийиб олади, яна сиқаберганида, этигини алмаштиради.

Сиёсатда ҳам шундай қилиш керак, халқаро вазиятни ёмонлаштиришга олиб келадиган, тинч-тотув яшашга халақит берадиган нарсаларнинг ҳаммасини йўқотиш керак. Ғарбий Германияни қайта қуроллантиришга қаратилган йўл ҳозирги вақтда мана шундай тўсиқ бўлиб турибди. Германия билан сулҳ шартномаси тузиш тўғрисида Совет Иттифоқи томонидан қилинган таклиф Даллеснинг Совет Иттифоқи «совуқ муносабатлар урушида» ғалаба қозонишга ҳаракат қилаётир, деб даъво қилиши учун баҳона бўлди. Хўш, сулҳ тузилганида ким ютадию, ким ютқизади? Тинчликнинг таъминланишидан манфаатдор бўлганларнинг ҳаммаси ютади, тинчликни истамаётганларнинг ҳаммаси ютқизади. Демак, сулҳ шартномаси «совуқ муносабатлар урушидаги» найранг эмас, балки халқларнинг умумий ишидир. Агар Америка Қўшма Штатлари сулҳ шартномасининг лойиҳасини биздан олдин тайёрлаб берганида эди, музокаралардан бўйин товламоқ учун баҳоналар топишга уринмаганида эди, биз АҚШдан хафа бўлмас эдик ва қандайдир ғаразли режаларни тузаётир, деб гумонсирамаган бўлур эдик.

Совет Иттифоқи Германия билан тузиладиган сулҳ шартномасига доир ўз лойиҳасини таклиф қилиб, ташаббус кўрсатди. Агар Қўшма Штатларда бу лойиҳага доир мулоҳазалар ёки шартномада акс эттирилиши керак бўлган қандайдир алоҳида истаклар бор бўлса, бу мулоҳазаларни АҚШнинг айтишига ҳеч ким халақит бераётгани йўқ. Сулҳ конференциясини ҳам ана шунинг учун чақириш таклиф қилинмоқда.

Шу сабабли биз АҚШнинг ва бошқа Ғарб давлатларининг давлат арбобларига, тинчлик ишини мустаҳкамлашга қаратилган совет таклифларига тўғри баҳо берингиз, деб айтмоқдамиз.

Ғарбий Берлин масаласини олиб кўрайлик. Даллес бундай дейди: Ғарбий Берлинни қўлдан бериб бўлмайди. Кимга бериб бўлмайди? деган савол туғилади. Совет таклифларида Ғарбий Берлинни кимгадир топшириш тўғрисида айтилганми, ахир?

Ғарбий Берлин Германия Демократик Республикасининг марказида безовталик ва можаролар ўчоғи бўлиб қолмаганида эди, Берлин масаласи ҳам туғилмаган бўлур эди. Лекин ҳозирги кунда Ғарбий Берлиннинг аҳволи шундай бўлиб қолдики, ҳар қандай кўнгилсиз ҳодисаларнинг рўй беришини кутиш мумкин. Уни ўқ-дори сақланадиган омбордаги ёниб турган пилта чироқ билан ёки механизми бора-бора портлатиб юборадиган секин ҳаракат қилувчи бомба билан таққослаш мумкин. Бундай аҳволни сақлаб туришимизнинг нима кераги бор? Пилта чироқни ўчириш, секин ҳаракат қиладиган бомбани чиқариб ташлаш яхшироқ бўлмайдими? Ҳар иккала герман давлатининг манфаатларига жавоб бераоладиган ва шу билан бирликда бошқа манфаатдор давлатларга зарар етказмайдиган ва уларни хафа қилмайдиган бошқача қарорга келиш қийин. Ғарбий Берлинни эркин шаҳарга айлантириш ҳозирги вақтда бу масалани мана шу тарзда ҳал қилиш бўлур эди. Бу қарор шаҳарнинг турмушда вужудга келган тартибларига дахл қилмайди ва тегишли гарантиялар берилган тақдирда унинг ички ишларига четдан туриб аралашиш имконятига йўл қолдирилмайди.

Шу сабабли биз Ғарбий Берлиннинг нормал ривожланишини, бу шаҳарнинг ўзи муносабат боғламоқчи бўлган ҳамма мамлакатлар билан алоқа қилиб туришини, шунингдек бу мамлакатларнинг эркин шаҳарга киришини гарантиялайдиган тартиб-қоидаларни ишлаб чиқишда Қўшма Штатлар, Англия, Франция билан биргаликда иштирок қилишга тайёрмиз. Биз эркин шаҳар статусига риоя қилишда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг қатнашувига ҳам розимиз ва бу ишга Бирлашган Миллатлар Ташкилотини қандай формада жалб қилиш мумкинлигини муҳокама қилишга ҳам тайёрмиз. Бундай таклифларни ишлаб чиқиш ва ҳал қилиш Германия Демократик Республикасининг иштироки билан ўтказилиши керак, албатта. Чунки Берлин ГДР территориясидадир. Бизнинг фикримизча, Ғарбий Берлинни демилитаризация қилинган эркин шаҳарга айлантириш бошқа низоли масалаларни ҳал қилмоқ учун шароит туғдиради ва Европада, бинобарин, бутун дунёда ҳам хавфсизликни таъминлашга ёрдам беради.

Мен, эҳтимол илгариги айтган фикрларимни такрорлаётгандирман, лекин бу шундай бир масалаки, манфаатдор томонлар аҳволнинг бутун жиддийлигини тушуниб олмагунларича, бундай аҳволнинг янада сақлаб қолиниши нималарга олиб келиши мумкинлигини ўйлаб кўриб, бу масалани тўғри тушунишларига эришмагунимизча, бу масалага қайта берамиз. Совет Иттифоқи қўйилган мақсадга эришмоқ учун ўзининг куч ва ғайратини бўшаштирмайди.

Европада тинчликни мустаҳкамлашга ва халқлар хавфсизлигини таъминлашга қаратилган таклифларни қўллаб-қувватлангиз, деб съездимиз минбаридан туриб немис халқига мурожаат қилишга ижозат берингиз, ўртоқлар.

Кейинги ярим аср давомида Германия империализми немис халқини икки марта қонли жаҳон урушлари гирдобига ташлади. Бу урушларга кўп мамлакатларнинг халқлари тортилди. Лекин бизнинг мамлакатимизнинг халқлари ва немис халқи энг кўп қурбонлар бердилар. Нақадар кўп қон ва ёшлар тўкилди, мамлакатларимизда нақадар кўп вайронликлар бўлди!

Гитлер иккинчи жаҳон урушини миллатчилик, шовинистлик пропагандаси ёрдами билан тайёрлади ва бошлаб юборди. У, Германия ҳаммадан устун туради, немислар хўжайинлар ирқи, Германия ўзининг «ҳаёт макони»ни оз эмас, авлоқ эмас, Уролга қадар кенгайтириб боришга муҳтож» деган фикрни немисларнинг миясига қуяберди. Гитлернинг ҳарбий юришлари нима билан тугаганлиги ҳаммага маълум. Немислар Европа халқлари бошига катта офатлар солдилар, лекин тамомила мағлубиятга учрадилар. Ҳозир Ғарбий Германияда энг агрессив сиёсатчилар, афсуски, Гитлер йўлидан бормоқчилар. Тарихнинг сабоқларидан улар ҳеч бир нарсани ўрганмаганга ўхшайдилар ва улар немис халқини босқинчилик урушига энди учинчи марта қўзғатишга уринмоқчи бўлаётирлар.

Империалистик корчалонлар ўз экономикасини, маданиятини муваффақиятли равишда ривожлантираётган, ўз фаровонлигини ошираётган социалистик мамлакатларнинг халқларига нафрат билан қарайбериб ҳеч нарсани кўрмайдиган бўлиб қолдилар. Улар тарихни тўхтатиб қўйишни аввало немисларга таяниб туриб уни орқага қайтаришни истайдилар. Лекин атом ва водород қуроли мавжуд бўлган, ракета техникаси мавжуд бўлган бир вазиятда бундай уринишлар ақлдан озиш бўлур эди. Бундай уриниш миллион-миллион кишиларнигина ҳалокатга олиб келмасдан, шу билан бирга бутун-бутун миллатларни, давлатларни ҳам ҳалокатга олиб келган бўлур эди. Бундай шароитда Ғарбий Германиянинг социалистик давлатларга қарши агрессияда қатнашуви уни шундай бир аҳволга муқаррар солиб қўйган бўлур эдики, бундай аҳволда биринчи зарба немис ерига урилган бўлур эди ва тўпланган водород қуролларининг анчагина қисми немис ери устига тушиб портлаган бўлур эди.

Немис ишчилари, деҳқонлари, зиёлилари, шунингдек Ғарбий Германиядаги партияларнинг раҳбарлари, Германия Федератив Республикасининг давлат арбоблари Ғарбий Германиянинг ривожланиши қандай йўлдан бориши—халқлар ўртасида ҳарбий можаролар туғдирадиган ўчоқларни қўллаб-қувватлаш йўлидан борадими ёки давлатларнинг социал тузумидан қатъий назар, улар ўртасида дўстона мунесабатлар ўрнатишни таъминлайдиган йўлни очиб бермоқ учун шу ўчоқларни тугатиш йўлидан борадими,—мана шу йўлларнинг қайбиридан бориши учун ўз зиммаларида турган масъулиятни тушуниб олурлар, деб умид қиламиз.

Меҳнатсевар ва талантли немис халқи жаҳонга кўпгина улуғ мутафаккирларни ва атоқли олимларни, шоирларни, музикантларни етиштириб берди, жуда катта саноат вужудга келтирди ва юксак турмуш даражасини таъминламоқда, буларнинг ҳаммасига бошқаларнинг территорияларини босиб олмасдан эришди, маълумки Гитлер ва Геббельс немис халқини бошқаларнинг территориясини босиб олишга йўллаган эдилар. Мана шунинг ўзи немис халқи ўз келажагини жанг майдонидан қидирмасдан, балки тинч меҳнат майдонидан қидириши лозимлигини кўрсатаётгани йўқми ахир? Агар мавжуд кескинлик тугатилса ва Германия Федератив Республикасининг ҳукумати Совет Иттифоқи билан Хитой Халқ Республикаси ва бошқа социалистик мамлакатлар билан, жаҳоннинг ҳамма мамлакатлари билан иқтисодий муносабатларни ривожлантиришга ёрдам берса, у ҳолда немис халқи ўз кучларини сарфламоқ учун тагин ҳам кўпроқ имконият топади. У ўз экономикасини юксалтириши, ўзининг моддий фаровонлигини ошириши ҳамда ўз миллатининг моддий ва маънавий бойлигини кўпайтириши мумкин.

Афсуски, Ғарбий Германия канцлери Аденауэр жаноблари бошқа томонга қарамоқда. У «совуқ муносабатлар урушини» давом эттиришга ва зўравонлик позициясига таянувчи сиёсатни ўтказишга умид боғламоқда. Сиз, канцлер жаноблари дарё бўйида қармоқ солиб ўтирибсиз ва балиқ қачон илинар экан, деб кутмоқдасиз, лекин сиз бу дарёда бўлмайдиган балиқни овлаш умидидасиз. Рўёбга чиқмайдиган қуруқ хаёлдан воз кечишингиз учун пайт келмадими.

Аденауэр жаноблари, Германия Федератив Республикаси Совет Иттифоқи билан ҳамкорлик қилганлиги учун Совет Иттифоқи ҳақ тўламайдиган бўлса, Германия Федератив республикаси Совет Иттифоқи билан ҳамкорлик қилишга рози бўлмайди, дейди. Сиёсатда сиз канцлер жаноблари боққолчилик дўконидаги савдогар сингари муомала қилманг. Бизни сизга тўлайдиган қарзимиз йўқ, биз сиздан қарздор эмасмиз. Германия Федератив Республикаси учун ҳам Шарқдаги ҳам Ғарбдаги ўз қўшнилари билан тинч ҳамкорлик қилишдан бошқа оқилона сиёсат бўлиши мумкин эмаслигини сизнинг тушуниб олишингизни истар эдик. Сизнинг ўзингиз ҳам иттифоқчиларингизнинг ёрдами билан ҳам, сиз Шарқий Германиядаги социалистик тузумни асло тугатолмайсиз.

Шарқий Германиядаги немислар эски турмушга қайтишни истамайдилар. Биз уларнинг манфаатларини тушуниб муомала қилаётирмиз, Германия Демократик Республикасини қувватлаб келдик ва қувватлаймиз. Шарқий Германия немислари ҳам Ғарбий Германиядаги мавжуд тузумни тугатиш тўғри бўлади, деб принципиал равишда ҳисоблайдилар, деган фикр мантиқий фикр бўлур эди, лекин масалани бу тахлитда қўйиш реал иш қилиш бўлмайди, чунки социал ўзгаришларни халқларнинг ўзлари амалга оширадилар ва бу ишда ҳеч қандай олди-сотди бўлиши мумкин эмас.

Муайян тарихий пайтга мос келадиган реал сиёсат заминида турмоқ керак. Агар бу ҳол тушунилмас экан, инерция билан ҳаракат қилинаберилар экан, ҳаётнинг нафасини ва томир уришини сезмай иш қилинаберилар экан, бунинг натижасида миллионлаб кишилар жафо тортиши мумкин. Биз сизнинг таклифларингизни эшитишга тайёрмиз. Агар сизнинг бу таклифларингиз оқилона таклифлар бўлса, битимга келмоқ ва шу битимга қўл қўймоқ учун бир-биримизга маъқул бўладиган негиз топиш мақсадида сиз билан бир жойга тўпланиб сизларнинг ва ўзимизнинг таклифларимизни кўриб чиқишга розимиз.

Лекин сиз Германия Демократик Республикасини тугатишни ва уни ютиб юборишингизни, Германия Демократик Республикаси меҳнаткашларининг социал соҳада эришган ғалабаларини тугатишни шарт қилиб қўйсангиз, биз бундай шартни ҳатто муҳокама ҳам қилолмаймиз. Агар биз бу шартга рози бўладиган бўлсак бу билан биз ўзимизга хос бўлмаган функцияларни зиммамизга олган бўлур эдик, чунки бундай қилиш бошқаларнинг ишига аралашиш бўлур эди.

Ҳар бир халқ ўзига қандай социал тузум маъқул бўлишини ўзи ҳал қилиши керак. Буни қачон ҳал қилиш унинг ўз ишидир. Ҳар иккала Герман давлатидаги немислар учинчи томонни аралаштирмасдан туриб эркин сайловлар ўтказишга рози бўлсалар, Ғарб мамлакатларида жуда кўп тилга олинаётган ва эркин сайлов деб аталган бундай сайловларга ҳам қаршилик қилмаймиз. Қандайдир муайян бир вақт ўтгандан кейин немислар Ғарбий Германиядаги капиталистик тузумни тугатмоқ учун эркин сайловлар ўтказишни истаб қолурлар, деб фараз қилиш ҳам мумкинку. Канцлер Аденауэр бундай фикр бўлишини хаёлига ҳам келтирмаётганга ўхшайди, ваҳоланки, шундай вариант ҳам бўлиши умуман мумкин. Лекин бу немисларнинг ўзига тегишли иш.

Кези келганда эркин сайловлар тўғрисида гапириб ўтай. Ғарбий Германиянинг ҳукмрон доиралари бу сайловларни ўзларича тушунмоқдалар. Маълумки, 1954 йилдаги Женева кенгашида Жанубий ва Шимолий Вьетнамда мамлакатни тинч йўл билан бирлаштириш мақсадида эркин сайловлар ўтказиш тўғрисида битимга келинган эди. Лекин Жанубий Вьетнамнинг қўғирчоқ ҳукумати Америка Қўшма Штатларининг ёрдамига таяниб бу сайловларни ўтказдирмади.

Ўртоқлар! Биз муҳим халқаро масалалардан бири деб ҳисоблаётган бир масалага тўхталиб ўтмоқчиман. Мен атом, водород қуроли синовларини тўхтатиш масаласини назарда тутаётирман.

Ядро қуролининг портлатилганлигини қандай қилиб билиб олиш, ядро қуроли синовларини тўхтатиш тўғрисида битим тузиладиган бўлса уни имзолаган ҳамма давлатларнинг бу битимга қаттиқ риоя қилишларини қандай қилиб таъминлаш масаласи юзасидан ўтган йили ёзда Женевада экспертларнинг кенгаши бўлиб ўтган эди. Кенгашнинг натижалари Совет Иттифоқининг ядро қуроли қаерда портлатиб синалса ҳам уни билиб олиш бемалол мумкин, деган нуқтаи назарининг тўғрилигини тўла равишда тасдиқлади. Энг муътабар мутахассислар, шу жумладан совет мутахассислари, америкалик ва инглиз мутахассислар, атом, водород бомбалари портлатилганида бу портлашларни топишга доир контроль системаси тўғрисида конкрет тавсияларни ишлаб чиқдилар.

Биз экспертларнинг иши муваффақиятли бўлиб чиққанлигига хурсанд бўлган эдик. Совет ҳукумати Женева кенгашида якдиллик билан қабул қилинган хулосани ва тавсияларни тўла равишда маъқуллади. Ядро қуроли синовларини абадий тўхтатиш тўғрисида АҚШ ва Англия билан бемалол ва ортиқча узоққа сурмай битим тузишимиз мумкин, деган таассурот бизда туғилган эди.

Афсуски, аҳвол бошқача бўлиб чиқди. Совет Иттифоқи, АҚШ ва Англия ҳукуматларининг синовларни тўхтатиш тўғрисидаги шартномани ишлаб чиқиш ва имзолаш учун Женевада тўпланган вакиллари мажлис бошлаганларига ҳозир уч ойдан кўпроқ вақт ўтди. Лекин иш олдинга силжимаётир. Бу музокараларнинг боришига қараганда бизнинг партнёрларимиз битим тузилишига йўл қўймасликни мақсад қилиб олганга ўхшайдилар.

Бундай хулосага келишимга қандай асослар бор? Бунинг учун асослар кўп.

Аввало Қўшма Штатлар экспертлар кенгашида эришилган фойдали натижаларни ҳақиқатда йўққа чиқаришга уриниб кўрди ва Англия бу уринишни тўла равишда қувватлади. Аввал экспертларнинг хулосаларини маъқуллаган Америка ҳукумати тўсатдан баёнот эълон қилиб, ядро қуроли ер остида портлатилганида уни билиб олиш илгари ўйланганига қараганда гўё қийинроқ бўлишини кўрсатадиган қандайдир «янги маълумотлар» бор деган фикрни айтди. Ҳақиқатда эса аҳвол бунинг бутунлай тескарисини кўрсатади: ҳар қандай ядро портлатишларини билиб олиш борган сари осонлашаберади, чунки бу портлашларни билиб олиш техникаси ҳамиша такомиллашмоқда.

Атом ва водород қуроли синовларини тўхтатиш тўғрисида битим тузилишига ҳалақит бермоқ учун экспертларнинг тавсияларини қайтадан кўриб чиқиш керак, деган мана шундай машмашалар ўйлаб чиқарилди, деган фикр бизда туғилмоқда.

Синовларни тўхтатиш тўғрисида тузиладиган шартномага риоя қилинишни устидан контроллик қилиш системасини тузиш масаласи муҳокама қилинганида АҚШ ва Англиянинг қўйган талаблари ҳам шундай мақсадни кўзлаётган талаблардир, деган хулосага келмаслик мумкин эмас.

Ўзларингиз ўйлаб қаранг—уларнинг муддаоси нима! Улар портлашларни топиш учун тузилмоқчи бўлган постларнинг ходимлари нуқул ажнабий ходимлардан иборат бўлишини, ажнабий инспекторлар шу шартномада қатнашувчи мамлакатларнинг бутун территориясида бемалол айланиб юраоладиган бўлишини истайдилар. Улар шу постлар ва инспекторларни ўзга итоат қилдирадиган контроль комиссия Совет Иттифоқининг хавфсизлиги манфаатларига дахл қиладиган қарорларни Ғарб мамлакатлари вакилларининг шунчаки кўпчилик овоз бериши билан қабул қилинишини таъминлайдиган вазият вужудга келтиришини ҳам истайдилар.

Мана шуларнинг ҳаммаси, масалан, АҚШ президенти Эйзенхауэрнинг америкаликларга СССРнинг бутун территорияси устида бемалол учиб юриш ва уни суратга олиш имконияти берилсин, деган таклифидан нима фарқ қилади, деган савол туғилади. Ёки бунинг «Барух плани» деб аталган пландан қандай фарқи бор? Шу планда ҳамма мамлакатларда, шу жумладан СССР да ҳам парчаланадиган атом материаллар ишлаб чиқарилиши устидан Америка монополияларининг контролини ўрнатиш ҳақиқатда кўзда тутилган эди. Маълумки бу таклифлар рад этилган эди. Ҳозир ҳам биз бу хилдаги таклифларни худди шу каби рад қилаётирмиз, чунки совет мамлакатининг хавфсизлигига, унинг суверенитетига ҳамла қилинишига йўл қўёлмаймиз. Биз бунга ҳеч қачон рози бўлмаймиз. АҚШ ва Англия делегацияларининг ҳозир Женевада қилаётган мана шундай даъволарини қондиришга розилик бериш бизнинг территориямизда Ғарб давлатларининг чинакам разведка шахобчаларини ташкил этишга розилик бериш бўлур эди.

АҚШ ва Англия ўз таклифларини киритиш билан ўз территорияларида ҳам шундай контроль системасининг вужудга келтирилишига йўл қўядилар дейишлари мумкин. Бу эҳтимолки тўғридир, лекин биз уларнинг территорияларини разведка қилишга муҳтож эмасмиз, чунки биз уруш қилиш мақсадларини кўзламаймиз. АҚШ теварагида—на Мексикада, на Канадада, Қўшма Штатларга туташган на бошқа мамлакатларда бизнинг ҳарбий базаларимиз йўқ.

Совет Иттифоқининг бошқа давлатлар территориясида ҳеч қандай ҳарбий базаси йўқ, чунки бундай базаларни, айниқса ўз территориясидан бир неча минг километр нарида қуришни урушга тайёрланишнинг, агрессияга тайёрланишнинг худди ўзгинасидир деб ҳисоблаймиз. Ғарб давлатлари бизни ўзларининг ҳарбий базалари билан қуршаб олиб, энди бизнинг территориямизда ҳам ўзларининг ҳарбий разведкалари учун базалар қуришга, ўз ҳарбий базаларини бизнинг мамлакатимизга қарши ишга солишга имкон берадиган пайтни шу разведка ёрдами билан танлаб олиш имкониятига эга бўлмоқ учун совет территорияси устида учиб юриш ҳуқуқини олишга ҳаракат қилмоқдалар. Улар бу қора ниятларининг амалга оширилишига бизнинг ёрдам беришимизни ҳам истайдилар. Бу жуда ҳам ҳаддан ортиқ талаб бўлмасмикин, жаноблар?

Ўртоқ Н. С. ХРУШЧЕВ сўзининг охири

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Агар давлатнинг раҳбарлари ўз мамлакатларининг манфаатлари тўғрисида, ўз халқларининг хавфсизлиги тўғрисида ғамхўрлик қиладиган бўлсалар, агар улар соғлом ақл эгаси бўлсалар, уларнинг бундай талабларнинг қабул қилинишига рози бўлишлари мумкинми ахир? Бу иш Ватан олдида жиноят бўлур эдику.

Ғарб давлатлари бизнинг олдимизга қўяётган бундай талабларини биз Совет Иттифоқига нисбатан ёмон ният билан қилинаётган ҳаракат деб қараймиз. Агар Ғарб давлатлари, бизнинг ёмон ниятимиз йўқ, десалар, у вақтда мен уларга: бундай кирдикорларингизни йиғиштириб қўйингиз, бизни даргумон қиладиган бундай ҳаракатларга йўл қўймангиз, деб маслаҳат берган бўлар эдим.

Биз ядро қуролларини синашни тақиқлаш устидан ҳақиқий контроль ўрнатилишига талабдормиз. Совет Иттифоқи ҳозирги вақтда Женевада бўлаётган кенгашда шундай контроль ҳақида таклифлар киритди. Лекин биз Ғарб давлатларининг контроль ниқоби остида бизнинг мамлакатимиз суверенитетини бузишларига йўл қўймаймиз. Агар АҚШ ва Англия ўзларининг ақлга тўғри келмайдиган талабларидан воз кечсалар, у вақтда Совет Иттифоқи контроль постларнинг четэл вакиллари иштироки билан самарали ишлаши учун, аппаратлар ўрнатиш ва унга хизмат кўрсатиш учун ҳамма шарт-шароитни ҳозирлаб беришга тайёрдир.

Маълумки, ҳеч қандай халқаро контроль бўлмаган ҳозирги вақтда ҳам Совет Иттифоқи, АҚШ ёки Англия томонидан қилинаётган ядро портлашлари сезилмасдан қолаётгани йўқ. Шуниси ҳам борки, чунончи, АҚШда қилинадиган портлашларни СССР территориясида жойлаштирилган аппаратлар сезиб олмоқдалар, биз томонимиздан қилинаётган портлашларни эса Америкада пайқамоқдалар. Эндиликда портлашларни биладиган кенг тармоқдаги контроль постлар тузиш ва бу постлар жойлашган мамлакатлар доирасида портлашларни аниқлаш назарда тутилмоқда. Лекин Ғарб давлатлари яна қандайдир кутилмаган текширишларни ҳам талаб қилмоқдалар, улар ўз инспекторларининг СССР территорияси бўйлаб чекланмаган даражада айланиб юриш ҳуқуқини талаб қилмоқдалар.

Бундай контроль системасининг раҳбари ҳарбий разведка бошлиғига айланиб кетиши равшан эмасми, ахир. Бундай контроль системанинг раҳбари, менинг гумонимча палон районда портлаш бўлди деган гапни ҳамавақт айтиши ва ўзи қизиққан районни кўрсатиб бу районни текшириш учун махсус экспедиция юбориши мумкин. Ҳар бир кимсага, ҳаттоки, энг тажрибасиз сиёсатчига ва давлат арбобига ҳам буннинг нимага олиб бориши равшандир. Бу нарса ёмон оқибатларга: шартнома тузишда қатнашганлар ўртасидаги муносабатларнинг ёмонлашувига сабаб бўлади.

Биз ўзимиз учун қандайдир истисно вазиятни талаб қилаётганимиз йўқ. Биз эришмоқчи бўлган бирдан бир нарса — Ғарб давлатлари билан ҳақиқатан тенг шароитда иш кўришдан иборат. Ҳолбуки, АҚШ билан Англия, яъни НАТО ҳарбий блоки Совет Иттифоқининг манфаатлари зарарига ўзлари учун бирёқлама манфаат кўрмоқчи бўладилар.

Ўзаро контролнинг кенглик даражаси давлатлар ўртасидаги муносабатларда мавжуд бўлган ишонч даражаси билан маҳкам боғлиқдир. Ишонч қанча кўп бўлса, кенг контроль ҳақида сўзлашиб олиш ҳам шунча енгил бўлади. Ҳолбуки, мутлоқ ишонч бўлган тақдирда контролнинг ҳам кераги бўлмайди, албатта.

Совет Иттифоқи теварагида НАТОнинг талай-талай ҳарбий базалари сақланиб турган бир вақтда, АҚШ ва Англия томонидан тузилган агрессив ҳарбий блокларнинг — НАТО, Бағдод пакти ва бошқаларнинг — қатнашчилари ҳатто Совет Иттифоқи билан ва бошқа социалистик давлатлар билан оддий савдо-сотиқ муносабатларини чеклаб қўяётган бир вақтда чексиз контроль даъвосини қилиб чиқишга йўл қўйиш мумкинми, ахир? Бизга таъна қилиб айтадиларки, биз савдо-сотиқдан гўё сиёсий мақсадлар учун фойдаланар эмишмиз, ҳолбуки, худди Қўшма Штатларнинг ўзи фақат сиёсий мақсадларни кўзлаб, социалистик мамлакатлар билан савдо-сотиқни деярлик ҳақиқатан тўхтатиб қўйди. АҚШнинг иқтисодий манфаатлари худди савдо-сотиқни ривожлантиришни талаб қилмоқда. Шунинг учун ҳам Ғарб мамлакатларининг савдо-саноат доиралари савдо-сотиқни ривожлантириш позициясини тутмоқдалар.

Атом ва водород қуроли синовларини тўхтатиш масаласи юзасидан олиб борилаётган музокаралар ана шундай аҳволдадир, ўртоқлар! Женевада биз билан музокара қилаётган партнерларимиз жўрттага қабул қилинмайдиган таклифларни илгари суриш билан бу масаланинг ҳал қилинишини орқага силташга интилаётганга ўхшайдилар. Улар тўсатдан ҳужум қилишнинг олдини олиш масаласида ҳам шундай қилган эдилар, улар бу масаланинг ҳал қилинишига ҳақиқатан тўсқинлик қилган эдилар. Афтидан, ядро қуролларини синашни тўхтатиш тўғрисида бўлаётган кенгашда ҳам улар бу ишни қандайдир вақтга чўзиб, шу билан музокараларнинг бузилишига жамоатчилик фикрини тайёрлаш ва сўнгра эса бу энг муҳим масалани ҳал қилишни ҳам умуман бузиш ниятида бўлсалар керак.

Агар менинг фараз қилиб айтган бу сўзларим амалга ошмай қолса, мен фақат мамнун бўлар эдим. Совет Иттифоқига келганда эса, мен яна бир марта тасдиқлаб айтмоқчиманки, бизнинг истагимиз ядро синовларини мумкин қадар тезроқ тўхтатиш тўғрисида бир битимга келишишга эришишдир. Бу масала юзасидан ақлга мувофиқ шартлар билан тузиладиган, портлашлар устидан тегишли контроль ўрнатишни таъминлайдиган шартномага биз истаган вақтда қўл қўйишга тайёрмиз.

Ўртоқлар! Съезд делегатларининг нутқларида, шунингдек қардош коммунистик ва ишчи партиялар делегацияларининг раҳбарлари томонидан табрик қилиб сўзланган нутқларда батамом якдиллик ва интернационал бирдамлик намоён бўлди, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг ҳамма масалалари юзасидан қарашларнинг бирлиги намоён бўлди. Съездда чиқиб сўзлаган ўртоқларнинг ҳаммаси коммунистик ва ишчи партиялар кенгаши декларациясида айтилган фикрларнинг тўғрилигини тасдиқлаш билан бирга қардош партияларнинг марксизм-ленинизм асосида бирдамлиги ва жипслашганлиги тўғрисида, ҳозирги шароитда асосий хавф бўлган ревизионизмга қарши уларнинг қатъий кураш олиб бораётганликлари ҳақида сўзладилар.

Шу нарса жуда характерлики, халқаро коммунистик ҳаракатда ва прогрессив жамоатчилик орасида жуда катта қизиқиш ва маъқуллашга сазовор бўлган съездимизнинг ишлари югослав ревизионистларини ниҳоятда ҳаяжонли бир аҳволга солиб қўйди. Югославия матбуотида ревизионистик сиёсатини тўғри қилиб кўрсатишга, Совет Иттифоқининг Югославия билан ҳамкорлик қилишга интилишини югослав халқидан яширишга, Югославия билан социалистик мамлакатлар ўртасидаги муносабатларда юз берган ҳақиқий аҳволни бузиб кўрсатишга бесўнақай уринган мақолалар пайдо бўлди. Югославия раҳбарлари ўзларининг ревизионистик сиёсатлари билан меҳнаткашларнинг туб манфаатлари учун курашда ишчилар синфининг революцион кучларини бўлиб юборишга ёрдамлашмоқдалар.

Югославия раҳбарларининг ревизионистик сиёсати нимага олиб келганлиги тўғрисида биз томондан айтилган ҳамма мулоҳазаларга улар ақлга сиғадиган бирон нарсани айтаолмайдилар. Улар ўз позицияларининг бўшлигини сезиб, Совет Иттифоқи бизнинг ички ишларимизга аралашмоқда, деган сафсаталарни айтмоқдалар, бу эса уларнинг энг яхши кўрган усулидир. Лекин бу туҳмат. Бизнинг бошқа мамлакатлар ва партияларнинг ишларига аралашмаслик позициясида қатъий турганлигимиз ҳаммага яхши маълум. Биз ўз съездимизда ҳам бу тўғрида яна бир марта очиқ-ойдин сўзладик.

Аммо бунга қарангки, югослав ревизионистлари ҳозир социалистик мамлакатларнинг бирлигига зарар етказишга уриниб, жуда ифлос ва игвогарлик усулларини қўлланмоқдалар. Югославия ревизионистлари бизнинг партиямиз билан Хитой Коммунистик партияси ўртасида гўё ихтилоф борлиги ҳақида ҳарқандай уйдирмаларни тўқиб чиқараётганликлари докладда айтиб ўтилган эди. Кейинги кунларда улар яна ҳаддан ошиб кетдилар ва ўз уйдирмаларини асослаш учун бўлса керак, америка сенатори Губерт Хэмфри каби «басавлат гувоҳни» ва «СССР билан Хитой Халқ Республикаси ўртасидаги ихтилофлар» тўғрисидаги масалаларнинг мутахассисини ишга солдилар. Маълумки, бу сенатор яқинда Совет Иттифоқига келган эди ва мен билан суҳбат ҳам қилган эди. Хэмфри кўпроқ шов-шув туғдирмоқ учун ўз баёнотларида ва мақолаларида қоп-қоп бўлмағур гапларни айтиб юборди, ёлғонга қарангки, гўё у Совет ҳукуматидан президент Эйзенхауэрга махсус нома олиб бораётган эмиш, (ҳеч қандай нома бўлмаган эди, албатта), гўё мен унга иккита жуда муҳим сирни айтган эмишман. Сирларни айтиш учун Хэмфри жанобларидан яхшироқ партнер топа олмабман-да! Сенатор Хэмфри Совет Иттифоқи билан Хитой Халқ Республикаси ўртасидаги муносабатлар тўғрисида ўз уйдирмаларини тўқиб чиқарабошлаганида, у ёлғонни айниқса ҳаддан ошириб юборади, бу масалада у, ҳатто йўқ нарсалар ўйлаб чиқаришда машҳур бўлган барон Мюнхаузендан ҳам ошиб кетди.

Югославия ревизионистлари эса худди ана шу ёлғончини ўзларига гувоҳ қилиб олмоқдалар. 20 йилдан буён коммунизмга қарши курашиб келаётганлигини дастак қилиб мақтаниб юрувчи бир кишига менинг қандайдир ишониб қарашим тўғрисида ўйлашнинг ўзи ҳам фақат кулгини қистатади. Сиёсатда оз-моз тушунадиган (мен марксизм-ленинизмга тушунадиган киши тўғрисида гапирмайман) ҳар бир киши Коммунистик партияларнинг сиёсати масалалари тўғрисида, бизнинг энг яхши дўстларимиз бўлган Хитой Коммунистик партиясининг раҳбар арбоблари билан ўзаро муносабатларимиз тўғрисида жаноб Хэмфри билан сирлашиб суҳбат қилиш мумкин эмаслигини тушунади.

Югославия ревизионистларининг ишлари жуда ёмонга ўхшайди, йўқса, улар бундай ҳархил бўлмағур уйдирмаларни тўқиб чиқармас эдилар.

Шу муносабат билан Чор Россиясида чаққон сотувчилар бульвар газеталарини қандай қилиб пуллаганликлари эсимга келди. Шундай чаққон газета сотувчилардан бири югуриб бақириб-чақириб юради:

— Эшитмадим деманглар! Бир хотин мўйловли қиз туғибди!...

Албатта, тажрибасиз газетхон бу гапни эшитгач, дарров газетани сотиб олади ва ундан бу ҳодиса тўғрисидаги хабарни қидирабошлайди, лекин ҳеч бир ҳодисани топаолмайди. Бироқ, газета сотувчи газетасини пуллаб, ўз ишини битказиб олади.

Фикримча сенатор Хэмфри ва унинг уйдирмаларини тарқатаётган Югославиядаги кишилар ана шундай бульвар газета сотувчиларга бирмунча ўхшаб кетадилар.

Югославияда меҳнаткашларнинг турмуш даражасининг пастлиги ҳақида сўзлаганда Югославия раҳбарлари жуда тутоқиб кетадилар.

Съездда қилинган доклаздан кейин Югославия матбуоти Югославия меҳнаткашларининг турмуш даражаси ҳақида келтирилган рақамларни рад қилишга уринди. Лекин фактларни рад қилиб бўлмайди. Югославия меҳнаткашларининг турмуш даражаси кўтарилмаётганлиги тўғрисидаги фикрларимизни тасдиқлаш учун яна кўпгина бошқа маълумотларни ҳам келтириш мумкин.

Маълумки, Югославияда, масалан, яқинда халқ истеъмоли товарларининг ва коммунал хизматларининг баҳолари яна анча оширилди. Гарчи шу билан бирга ишҳақи ҳам оширилган бўлсада, лекин ишҳақининг оширилиши баҳоларнинг оширилишини сира қоплайолмади. Демак, меҳнаткашларнинг турмуш даражаси янада пасайди. Социалистик лагерь мамлакатларида эса халқ оммасининг фаровонлиги тўхтовсиз ўсмоқда. Бу фактларга ҳеч ким эътироз билдиролмайди.

Югославия меҳнаткашларининг юқори турмуш даражаси ҳақида таассурот қолдириш учун статистикани ҳарқандай далил қилиб кўрсатишга уринувчи кишиларга: халқдан сўраб кўринг, у ўз моддий ҳаёт даражасини ўз тажрибасидан кўриб билади, унинг ҳаёт даражаси ошаётганлиги ёки пасаяётганлигини, агар ошаётган бўлса социалистик лагерь мамлакатларидаги турмуш даражасининг ўсишига нисбатан қай даражада ошаётганлигини ўз тажрибасидан кўриб айтаолади, дейиш мумкин. Халқ ҳам бу саволга равшан жавоб беради. Биз ўз турмуш даражаси жиҳатидан социалистик мамлакатлардан ҳақиқатан орқада қолаётган Югославия халқларига хайрихоҳлик билдиришимиз мумкин. Улар ўз раҳбарларининг юргизаётган сиёсати важидан кўп маҳрумликларга дучор бўлмоқдалар.

Модомики, Югославия матбуоти бизнинг съездимизда Югославия меҳнаткашларига билдирилган дўстлик хайрихоҳлиги тўғрисида индамаётган экан, у вақтда мен Югославиядаги қардош халқларга ва подпольеда ва партизанлик курашида қаҳрамонлик кўрсатган югослав коммунистларига энг дўстона хайрихоҳлик билдиришимизни яна бир марта айтиб ўтишим мумкин. Совет Иттифоқи бундан буён ҳам Югославия билан давлат ишлари соҳасида, империализмга қарши кураш масалаларида, тинчлик учун кураш масалаларида ҳамкорлик қилишга, бизнинг нуқтаи назаримиз мос бўлиб тушадиган ҳамма масалаларда Югославия билан ҳамкорлик қилишга интилади. Мен ўз якунловчи сўзимда айтиб ўтишни мувофиқ топган халқаро ҳаёт масалалари ана шулардан иборат.

Ўртоқлар! XXI съезд коммунистик қурилишнинг улуғвор программасини қабул қилмоқда. Бизнинг партиямиз олдида, қаҳрамон совет халқи олдида катта-катта ишларни амалга ошириш вазифаси турибди. Етти йиллик планнинг бажарилиши бизнинг мамлакатимизни шундай юксак даражага кўтарадики, ўз умрини яшаб бўлган капитализмга нисбатан коммунизмнинг катта афзалликлари борлигига ҳеч кимда шак-шубҳа қолмайди.

Биз ҳаммамиз ўлмас Лениннинг раҳбарлиги остида ҳаддан ташқари қийинчиликларни енгиб, бизнинг шонли Коммунистик партиямизни тузган кишилар авлоди билан, Коммунистик партиямиз раҳбарлиги остида Улуғ Октябрь социалистик революциясини амалга оширган ва шу билан инсоният тарихида янги давр очган кишилар авлоди билан фахрланишга ҳақлимиз. Биз социализм пойдеворига дастлабки тошларни қўйган ва социализмнинг улуғвор биносини қурган кишилар авлоди билан фахрланамиз. Бизнинг замондошларимиз олдида инсониятнинг орзу-умидларини — коммунистик жамият, ер юзида энг адолатли жамият қуришни амалга ошириш вазифаси турибди.

Асрлар ўтади, лекин бизнинг қаҳрамон давримизнинг — социализм ва коммунизм қурилиши даврининг шон-шуҳрати ҳеч қачон сўнмайди!

Ленин йўлидан, коммунизм ғалабаси сари олға, ўртоқлар!

(Ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг охирги сўзи бирнеча марта қизғин қарсаклар билан бўлиниб турди. Охирги сўз тамом бўлгандан кейин бирнеча минут давом этган гулдурос овация бошланди).

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXI съезди

СЪЕЗД КУНДАЛИГИ

4 февраль эрталабки мажлис

4 февраль эрталабки мажлис ўртоқ **Н. С. Хрушчев** раислигида очилади. Курган областининг Шадринский районидаги «Завети Ленина» колхозининг дала мудири, Шадринский селекция-тажриба станциясининг директори ўртоқ **Т. С. Мальцев**га сўз берилади. У, тупроқни ишлашни такомиллаштириш методлари тўғрисида муфассал гапиради ва қора шудгор учун ажратилган ердан фойдаланиш тўғрисида алоҳида тўхтаб ўтади. Ёзда ёғингарчилик бўлмайдиган Сибирь шароитида, — дейди ўртоқ Мальцев, — тупроқда нам тўпланишига ва бегона ўтларни йўқотишга ёрдам берадиган тоза қора шудгор бўлиши зарур. Бироқ, тоза қора шудгор қилиб қўйилган ерлар бутун алмашлаб экиш майдонининг қарийб бешдан бир қисмини ташкил этади ва бутун йил бўйи бу шудгор ерлар ҳеч бир ҳосил бермайди. Ваҳоланки, чорвачиликнинг ривожлана бориши мол озуқаси бўладиган ем-хашакни тобора кўпроқ етиштиришни талаб қилади. Шу сабабли, нотиқ тоза қора шудгор ерларга квадрат-уялаб, қатор ораларини 2 метру 10 сантиметрдан қилиб, яъни одатдагидан анча кенг қилиб маккажўхори экишни таклиф қилади. Бу эса, қатор ораларини узунасига ва кўндалангига машина билан ишлашга, бегона ўтларни йўқотишга, тупроқда намликни сақлаб қолиш ва кўпайтиришга, шу тариқа тупроқни тоза қора шудгор қилиб қўйилган сингари ҳолатда сақлашга имкон беради.

Шу билан бирга, мана шу тариқа қора шудгор қилинган ернинг ҳар гектаридан қўшимча равишда 200 центнергача ем-хашак ҳосили олиш мумкин. Конструкторлар тупроқни 2 метр кенгликда ҳайдаб юмшатиб берадиган машиналар яратишлари керак.

Қора шудгорни мана шу таклиф қилинаётган метод билан тайёрлашни яхши ўрганиб олганимиздан кейин, — дейди нотиқ, — маккажўхорини фақат қора шудгор ерларда экиб, ундириб олишга ўтишимиз мумкин, зотан нами етарлик бўлган районларда шундай қилинади. Қатор ораларини кенг қилиб маккажўхори етиштириш йўлини Сибирнинг ва Шимолий Қозоғистоннинг қурғоқчилик районларида қўллаш мумкин.

Сўнгра ўртоқ Мальцев В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ Қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг ташкилий структурасини қайта кўриб чиқишни таклиф қилади. Академия аъзолари, — дейди у, — умрбод муддатга сайланадилар, улар ишлайдиларми, ёки йўқми, бундан қатъий назар, уларга катта маош тўлаб турилади ва, афтидан, улар ҳеч кимнинг олдида ҳисоб бермайдилар. Академия аъзоларининг ўзлари умрбод сайланганликларига ва ҳеч ким олдида ҳисоб бермасликларига амин бўлишлари ижодий фаолиятни рағбатлантиришга хизмат қилмаса керак. Агар академия аъзоларини умрбод эмас, балки 5 йил муддат билан сайлаш ва уларнинг ўз фаолиятлари учун ҳисобот бериб туришларини шарт қилиб қўйиш тартиби ўрнатилса эди, академиклар орасида хотиржамлик камроқ бўлур эди, улар фанни ривожлантириш тўғрисида кўпроқ ғамхўрлик қиладиган бўлур эдилар. Академия аъзоларининг ҳаммасини бир йўла қайта сайламаслан, ақалли ҳар йили уларнинг бешдан бир қисмини ёки тўртдан бир қисмини қайта сайлаш тартибини ўрнатмоқ керак. Сайловларда илмий жамоатчилик, албатта, қатнашуви керак. Бундай тартиб ўрнатилганида турғунлик бўлмас эди.

КПСС Приморье ўлка комитетининг биринчи секретари ўртоқ **Т. Ф. Штиков** сўзга чиқади. У, Узоқ Шарқнинг тез ривожланиб бораётган экономикаси ҳақида гапиради. Ўлканинг саноат маҳсулоти 1913 йилдагига нисбатан 40 баравардан зиёдроқ кўпайди. Экин майдонлари, ғалла, қанд лавлаги, маккажўхори, картошка, сабзавот экинларининг ялпи ҳосили, сут, гўшт, жун етиштириш ҳам кўпайди. Приморьеда ўз ишчилар синфининг ва техника зиёлиларининг доимий кадрлари вужудга келтирилди. Ёшлар ўлкадан бошқа ерга бормай туриб шу ернинг ўзида олий маълумот олишлари мумкин.

Етти йил ичида ўлкада 180 га яқин янги саноат корхонаси ва цехлар қурилади, кимё саноати янгидан вужудга келтирилади. Ўлка партия ташкилотлари, колхозчилар ва совхозларнинг ходимлари ўлкадаги шаҳарлар ва саноат марказларининг меҳнаткашларини ўлканинг ўзида етиштирилган сабзавот ва картошка билан таъминлаш вазифасини муваффақиятли ҳал қилиб, эндиликда меҳнаткашларни гўшт ва сут маҳсулотлари билан тўла равишда таъминлаш вазифаларини ҳал қилиш устида ишламоқдалар.

Приморье ўлкаси саноат ишлаб чиқариши учун керакли хом ашёларнинг жуда катта табиий ресурсларига эга. Ўртоқ Штиков дейдики, бу бойликлар ҳали етарлик равишда текшириб аниқланган эмас. Бу йил ўлкада нефть ва газ қидириш ишлари ташкил этилмоқчи. Геология ва ер ости бойликларини сақлаш министрлиги. Сихотэ-Алинь тизма тоғ чўққиларидаги жуда катта ер ости бойликларини тағин ҳам кенг миқёсда текшириб аниқлаши лозим. Сихотэ-Алинь яқин келгусида, — дейди нотиқ, — Ватанимиз учун Узоқ Шарқ Урали бўлиб қолишига аминмиз.

Ўлкада балиқ саноатининг катта резервлари бор, лекин балиқ овлаш имконияти билан рефрижератор флоти ўртасида вужудга келган маълум диспропорция балиқ саноатини янада ривожлантиришга тўсиқ бўлиб турибди. Нотиқ бу флотни рефрижератор кемалар билан тўлдириш, Владивостокда ва Находкада холодильниклар қуришни тезлатиш, рефрижератор поездлар чиқаришни кўпайтириш зарурлиги ҳақида гапиради.

Партиямиз ва халқимиз, — дейди Давлат хавфсизлик комитетининг Раиси ўртоқ **А. Н. Шелепин**, — ниҳоят даражада қийин ва фахрли вазифаларни бажаришга — инсониятга келажакнинг йўлини биринчи бўлиб очиб беришга, ҳеч бир кўрилмаган йўллар билан боришга неча марталаб муяссар бўлди. Эндиликда бизнинг партиямиз ва совет халқи ер юзида биринчи бўлиб коммунизм қуришни авж олдиришга киришмоқда. Совет Иттифоқида коммунизм тўла равишда ва узил-кесил ғалаба қилди деб айтишимиз мумкин бўладиган вақт яқинлашиб қолганга ўхшайди.

Сўнгра ўртоқ Шелепин дедики, — империалистик агрессив доиралар СССРга ва социалистик лагернинг бошқа мамлакатларига қарши кўпорувчилик, жосуслик-диверсия ишларини олиб боришга катта умидлар боғламоқдалар. АҚШнинг марказий разведка бошқармасида ҳозирги вақтда 20 мингдан кўпроқ киши ишлайди; бу бошқарманинг бир йиллик харажати бир ярим миллиард доллардан ортиқроқ маблағни ташкил қилади. Америка разведкаси олиб бораётган ишларнинг миқёсини шу фактдан ҳам билиш мумкинки, Ғарбий Германия территориясида АҚШ разведкасининг 40 дан кўпроқ органлари бор, Ғарбий Берлинда эса капиталистик мамлакатларнинг 60 дан кўпроқ турли жосуслик ташкилотлари ишламоқда, улар Совет Иттифоқига ва социалистик лагерь мамлакатларига қарши актив кўпорувчилик ишларини олиб бормоқдалар. Душман актив ҳаракат қилмоқда ва биздаги ҳар бир туйнукни қидирмоқда. Шу сабабли, бизнинг вазифамиз шундан иборатки, давлат хавфсизлиги органларини муттасил мустаҳкамлашимиз, душманнинг ҳамма қора ниятларини ва сиёсий найрангларини ўз вақтида фош қилишимиз керак.

Давлат хавфсизлик комитети органларида, — дейди ўртоқ Шелепин, — Берия ва унинг шериклари олиб борган душманчилик фаолиятининг оқибатлари тугатилди. Кейинги йилларда мамлакатда революцион қонунчилик тўла равишда тикланди ва ҳар бир совет кишиси бу шармандали ҳол, яъни қонунларнинг бузилиши бундан буён сира такрорланмаслигига амин бўлиши мумкин. Партия, унинг Марказий Комитети бундай ҳолга сира йўл қўймайдилар.

Мамлакат ичидаги жазолаш функциялари, — дейди ўртоқ Шелепин, — жуда қисқартирилди. Бу функциялар бундан буён ҳам қисқартирила беради. Давлатимизнинг жазолаш органлари профилактика, олдини олиш чораларини айниқса ёшларга нисбатан кўпроқ қўллашлари лозим.

Ўртоқ Шелепин аҳамияти унчалик кўп бўлмаган жиноят қилган кишилар суд ҳукми билан жазо муддатини ўташ ўрнига уларнинг коллективда ўзларини тузатишларига имконият бермоқ учун шундай жиноят қилган кишиларни кафилга олиш ҳуқуқини жамоат ташкилотларига, комсомолга, касаба союзларига, фабрикалар ва заводларнинг коллективларига, колхозларга бериш мақсадга мувофиқ бўлади деб ҳисоблайди.

Маленков, Каганович, Молотов, Булганин ва Шепиловларнинг партияга қарши группаси қилган ҳаракатларга тўхталиб, ўртоқ Шелепин айтдики, бу таслимчилар группаси тор-мор келтирилди, партия ва халқ бу группанинг шармандасини чиқардилар ва улардан жиркандилар. Лекин бу группа фош қилинмасдан олдин анча хавфли бўлганлигини: бу группа партиямизга қарши чинакам фитна уюштирганлигини унутмаслик керак. Бу группа тор-мор келтирилганлиги партиянинг жуда катта ғалабаси бўлди. Агар партияга қарши группанинг бузғунчилик планлари лоақал салгина юришиб кетганда эди, буннинг натижасида жамиятимизнинг ривожланиш суръатлари сусайиб кетар эди, халқаро муносабатларда жиддий қийинчилик юз берар эди ва оқибат натижада ҳозир бизнинг мамлакатимизда бошланган давр — коммунизм қуришнинг кенг авж олдириш даври узоқ йиллар орқага сурилган бўлур эди.

Пировардида ўртоқ Шелепин XXI съездни ишонтириб айтдики, давлат хавфсизлиги органларининг ходимлари Коммунистик партия ишига, коммунизм улуғ ишига бундан буён ҳам хушёрлик, сидқидил ва садоқат билан хизмат қиладилар, чет эл разведкаларининг агентларига бундан буён ҳам шафқатсиз зарба берадилар, Совет давлатининг ҳамма душманлари учун даҳшатли бўлиб қоладилар.

Қардош партияларнинг вакиллари ҳар сафар минбарга чиққанида Катта Кремль Саройининг мажлислар залида қарсаклар янграйди. Улар XXI съезд делегатларига ўз мамлакатларининг ишчилари, деҳқонлари, прогрессив зиёлилари номидан қизғин салом топширмоқдалар. КПССга ва улуғ совет халқига ўзларининг дўстона истакларини билдирмоқдалар.

Бельгия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг секретари ўртоқ **Жан Блюм** Бельгия меҳнаткашларининг нон, эркинлик учун, тинчликни сақлаб қолиш учун, капиталистик монополияларнинг планларига қарши олиб бораётган кураши ҳақида гапиради. У айтдики, Бельгиядаги ўн минглаб меҳнаткашлар хўжайинларнинг ҳужумига жавобан жуда катта забастовкалар бошладилар ва бу забастовкалар муваффақият билан тугади.

Нотиқ Конгодаги фожиона воқеаларни, Леопольдвиль ва Матадида ўтказилган оммавий репрессияларни, булар халқ оммасини ғазабга келтирганлигини эслатиб ўтади. Кўпгина корхоналарнинг коллективлари, ишчилар ва ёшлар ташкилотлари, — дейди ўртоқ Жан Блюм, — Конгода қонунга хилоф равишда қамоққа олинган ватанпарварларнинг озод қилинишини ва конголез халқига ўзини-ўзи бошқариш ҳуқуқи берилишини қатъий талаб қилмоқдалар.

Швеция Коммунистик партиясининг раиси ўртоқ **Хильдинг Хагберг** айтдики, жаҳон жамоатчилиги КПСС XXI съездини шундай зўр қизиқиш билан кузатиб бормоқдаки, кишилик тарихида жаҳон жамоатчилиги ҳеч бир съездни бундай қизиқиш билан кузатмаган бўлса керак. Кишилик тарихининг улкан китобига бу ерда янги муҳим саҳифа ёзилаётганлигини ҳамма кўриб турибди.

Гитлерчилар фашизмининг жаҳаннамини, ўша вақтдаги «янги Европа» учун характерли бўлган вайронликларни, миллий ва социал қулликни ҳали унутмаган кичик халқлар, — дейди ўртоқ Хагберг, — Совет Иттифоқининг қуввати ва унинг халқаро миқёсдаги таъсири ўсиб бораётганлигини зўр ишонч билан кузатмоқдалар. Улар сизларнинг съездингиз муҳокама қилаётган планларнинг амалга оширилиши тинчликни мустаҳкамлашини, социализмнинг капитализм билан мусобақаси водород бомбалар ёрдами билан эмас, балки янги электростанциялар ва заводлар ёрдами билан олиб борилишини тушуниб турибдилар.

Қардош партиялар ўртасидаги ҳақиқий муносабатларга туҳмат қилаётган ва бу муносабатларни сохталаштириб кўрсатаётган ревизионистларга XXI съезд катта зарба берди, — дейди нотиқ. — ва бунинг учун Швеция Коммунистик партияси номидан чуқур мамнуният изҳор қилади.

Канада Прогрессив ишчи партияси миллий комитетининг бош секретари ўртоқ **Тим Бак** айтдики, ўртоқ Н. С. Хрушчевнинг XXI съездаги доклади ишчилар синфининг халқаро бирдамлигини мустаҳкамлашга жуда катта ҳисса қўшди. Бу доклад ревизионистларни бутунлай тор-мор қилиб ташлади, янги истиқболлар очиб берди, ҳамма мамлакатлардаги ишчиларни ва деҳқонларни руҳлантирди. Бу доклад яна миллион-миллион кишиларни коммунизмнинг юксак идеялари билан қуроллантирди. Коммунизмнинг тарихан қисқа муддат ичида тантана қилишига бўлган қатъий ишонч, — дейди нотиқ, — ўртоқ Хрушчев докладидаги асосий фикрдир.

Ўртоқ Тим Бак уқтириб айтдики, Канада халқи орасида мамлакатни ва унинг сиёсатини Америка империализмининг ҳарбий планларига бўйсундириш йўлидаги интилишларга қаршилик кучайиб бормоқда. Канадаликлар, агар империалистлар ақлдан озиб, Шимолий Муз океани районида ядро уруши бошлаш имкониятини оладиган бўлсалар, у ҳолда Канада шу урушнинг муқаррар қурбони бўлишини тушунадилар. Канадаликларнинг анчагина қисми, шу жумладан, таъсирдор капиталистлар ҳам Совет Иттифоқи билан ва жаҳон социалистик бозори билан иқтисодий алоқаларни кенгайтириш Канаданинг АҚШга иқтисодий қарамлигини тугатишга ёрдам бериши мумкин бўлган восита эканлигини ҳозир тушуниб турибдилар.

Чили Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ **Луис Корвалан** сўзга чиқади. У, Чили ишчилар синфининг ва барча прогрессив кучларининг жуда катта ғалабага эришганлиги — ўн бир йил подпольеда ишлаб келган Коммунистик партия легал ҳолатга чиқиб олганлиги ҳақида гапиради. Халқаро бирдамлик бўлмаганда эди, тинчлик кучлари бутун дунёда муваффақият қозонмаганда эди, Совет Иттифоқининг, Хитой Халқ Республикасининг, барча социалистик мамлакатларнинг, ўз озодлиги учун курашаётган ҳамма халқларнинг улуғ муваффақиятлари бўлмаганда эди, — дейди нотиқ, — бу ғалабага эриша олмаган бўлур эдик. Мана шундай мадад берилганлиги учун ўз ташаккуримизни айтишга ижозат берингиз, — дейди ўртоқ Луис Корвалан.

Чили вакили айтдики, Чилида ва бутун Латин Америкасида миллий озодликка, тараққиётга, социал адолатга ва тинчликка интилаётган кучлар тобора зичроқ бирлашмоқдалар. Чилида саккизта сиёсий партияни бирлаштирган халқ ҳаракати фронти ўз фаолиятини авж олдирмоқда. Халқ ҳаракатининг қанотларини ҳеч ким қирқолмайди, бу ҳаракат Чилида ҳам, шунингдек бутун Латин Америкасида ҳам ўзига муқаррар йўл очиб олади. — дейди ўртоқ Луис Корвалан.

Эквадор Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ **Педро Антонио Саад** минбарга чиқади. У ҳам уқтириб айтдики, Эквадор меҳнаткашлари КПСС XXI съездида муҳокама қилинаётган етти йиллик планнинг улуғвор режаларини зўр эътибор билан ўрганмоқдалар.

Биз эквадорликлар, — дейди у, — илгари Панамерика конференцияси деб аталиб келган ўнбиринчи Америкааро конференциянинг бизнинг мамлакатимизда чақирилишига қарши чиқмоқдамиз. Бу конференцияда Шимолий Америка империализми ўзига содиқ бўлган ҳукуматларга таяниб, маданият ва экономика соҳасидаги бизнинг қарамлигимизни кучайтиришга ва ҳарбий пактларни мустаҳкамлашга уриниб кўрадилар. Биз ўзимиздаги ватанпарвар ва демократик кучларнинг ҳаммасини бу конференцияни чақиришга қарши курашга уюштирамиз ва Латин Америкасидаги бошқа халқлар билан бирликда Америка империализмининг янги жиноят қилишига йўл қўймаслик учун бутун кучимизни сарфлашга тайёрмиз, маълумки, Америка империализми Каракасда ўтказилган аввалги конференцияда Гватемаланинг марди халқига човут қилиш режасини тузган эди. Башарти бу конференция чақириладиган бўлса, уни мустамлакачилик асоратининг занжирларини улоқтириб ташлашга интилаётган Латин Америкаси мамлакатлари халқларининг ҳаққоний талабларини муҳокама этишга мажбур қилиш керак.

Цейлон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ **Питер Кейнеман** съездга мурожаат қилиб, бундай деди:

— Биз Совет Иттифоқининг ҳамма коммунистларини ва совет халқларининг улуғ оиласини қутлаймиз ва табриклаймиз. Сизлар социализм қуриб олдингиз ва энди коммунистик жамиятнинг моддий, маданий, техника базасини вужудга келтиришдан иборат бўлган тарихий вазифани ишонч билан амалга оширмоқдасиз. Цейлон халқи Совет Иттифоқининг тинчлик иши учун курашда изчиллик билан қилиб келаётган ҳаракатларини ва доимий ташаббусини юксак даражада қадрламоқда ва қўллаб-қувватламоқда. Цейлон халқи сизларнинг етти йиллик планингизни тинчликнинг улуғ плани деб билади. Биз цейлонликлар бу планни Осиё, Африка ва ер юзининг бошқа қисмларида яқиндагина ўз эркинликларига эришган ёки шундай эркинлик учун ҳозир курашаётган миллион-миллион кишиларнинг миллий мустақиллигини таъминловчи гарантия деб ҳисоблаймиз.

Нотиқ Совет Иттифоқининг Цейлонга кўрсатаётган ёрдами тўғрисида миннатдор бўлиб гапирди. Цейлон халқлари, — дейди у, — бу ёрдам учун чуқур ташаккур билдирадилар. Бу ёрдам бизнинг оёққа туриб олишимизга имкон беради ва империалистик мамлакатларнинг бераётган «ёрдами»дан бутунлай фарқ қилади.

Қисқа танаффусдан кейин съезд мажлиси ўртоқ **О. В. Куусинен** раислигида давом қилди.

Ўртоқ **И. К. Лебедев** (Ставрополь ўлка партия ташкилоти) бу етти йилликда ўлка халқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари ниҳоят даражада ривожланиши ҳақида гапиради. Ўлкадаги нефть, газ, кимё ва кон-руда саноати корхоналари қурилишига етти йил ичида 12 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарфлаш мўлжалланади. 1965 йилда газ чиқариш тахминан тўрт-беш баравар, нефть чиқариш эса тўққиз баравар кўпайтирилади. Табиий газ ва нефтнинг жуда бой запаслари кимё саноатини ривожлантирмоқ учун кенг имкониятлар очиб беради.

Қурилаётган Невинномысс азот-ўғит комбинати табиий газдан азотли ўғитлардан ташқари пластмассалар ва сунъий тола ишлаб чиқариш учун зарур бўлган бошқа моддалар ҳосил қилишга ҳам имкон беради.

Ўлканинг қишлоқ хўжалиги барқ уриб ривожланади. Ўлка партия ташкилоти партиявий раҳбарлик методларини такомиллаштириб, ташкилий ишлар савиясини оширишга кўпроқ эътибор берди. Колхозларни, совхозлар ва районларни йириклаштириш соҳасида катта ишлар қилинди. Ҳар бир қишлоқ хўжалик артелининг ўрта ҳисобда 30 минг гектар ери, 2 минг бош қорамоли, 21 минг бош майин жунли қўйи бор. Ўтган йили ҳар бир колхоз ўрта ҳисобда 15 миллион сўмга яқин даромад олди.

Колхозлар ва совхозлар қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини яхши биладиган ходимлар билан мустаҳкамланди. Совхоз директорларининг деярлик ҳаммаси ва колхоз раисларининг 70 проценти, шунингдек партия ташкилотлари секретарларининг анча қисми олий ва ўрта маълумотли кишилардир. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ҳал қилувчи участкаларида коммунистлар ишламоқда.

Ставрополь ўлкасининг қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари, — дейди сўнгра ўртоқ Лебедев, — мавжуд резервларни ва имкониятларни ҳисоблаб чиқиб, гўшт, сут, тухум етказиб бериш етти йиллик планини уч йилда бажаришга қарор қилдилар. Ўсиб бораётган чорвачиликни яхши озуқалар билан таъминламоқ учун маккажўхори экиладиган майдон бу йил 1 миллион 300 минг гектарга етказилади. Олинадиган ялпи дон ҳосилининг қарийб ярмисини маккажўхори ташкил қилади. Давлатга гўшт топшириш ва сотишни бу йилнинг ўзидаёқ икки ярим баравар кўпайтириш мўлжалланди.

Қишлоқ хўжалик ишларини комплекс механизациялаш кенг равишда жорий қилинади. Ўтган йил хўжаликларда уч минг механизациялаштирилган звенолар тузилди. Бу звенолар бир миллион гектарга яқин ердаги маккажўхорини парвариш қилдилар. Бу эса, колхозларнинг 1250 минг одам-кунини, совхозларда эса 22 миллион сўмни тежашга имкон берди.

(ДАВОМИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXI СЪЕЗДИ

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА)

СССР Министрлар Совети раисининг ўринбосари ўртоқ **Д. Ф. Устинов** ўз нутқида айтдики, ўртоқ Н. С. Хрущчев докладида саноатни ривожлантиришнинг ва техникани тараққий эттиришнинг жуда катта истиқболлари кўрсатиб берилди. Бу истиқболлар жуда катта бўлиши билан бир вақтда, илмий жиҳатдан асосланган ва реал истиқболлардир. Съездда сўзга чиқаётган ўртоқлар,— дейди Д. Ф. Устинов, — етти йиллик план топшириқларини муддатидан олдин бажариш масаласини жуда тўғри қўймоқдалар. Бу топшириқларнинг муддатидан олдин бажарилиши натижасида мамлакатимиз капиталистик мамлакатлар билан бўлаётган тинч иқтисодий мусобақада вақтдан яна ютади. Бунинг учун биз саноатдаги ички резервларни сафарбар қилиш, саноатни реконструкция қилиш ва қуриш ишларини энг қисқа муддатда ва жуда юксак илмий-техника даражасида амалга ошириш соҳасида ҳамма чораларни кўришимиз керак.

Ишлаб чиқаришни комплекс автоматлаштириш ва механизациялаш, технология процессларини жадаллаштириш асосида технология даражасини янада ошириш саноатни ривожлантиришнинг бош вазифаларидан биридир.

Нотиқ автоматлаштириш ва механизациялаш масалаларига тўхталиб айтдики, ҳамма ишларнинг бир қанча корхоналарда 50-60 процентини ташкил этаётган йиғиш операцияларини автоматлаштиришга алоҳида эътибор бериш керак. Контроль операцияларини автоматлаштиришга ҳам шундай алоҳида эътибор бериш керак, чунки ишлаб чиқаришда машғул бўлаётган ишчиларнинг ўрта ҳисобда 10-20 проценти контроль операциялари билан банд бўлиб қолмоқда. Автомат ускуналарнинг янги типларини яратиб бериш билан бир қаторда, ишлаб турган ускуналарни автоматлаштириш имкониятларидан кенг фойдаланиш керак.

Масалан, Луганск халқ хўжалик кенгаши заводларидан бирида шундай иш қилинди. Бу заводда мавжуд ускуналарни автоматлаштириш ва автоматлаштирилган транспорт вужудга келтириш йўли билан операцияларга сарф бўлаётган меҳнат миқдори қисқа муддат ичида икки баравар камайтирилди.

Ускуналарни программа асосида бошқариш, вакуум, ультратовуш ва шу кабиларни қўлланиш сингари технологиянинг янги методларини жорий қилиш ишлаб чиқаришни комплекс автоматлаштириш вазифаларини ҳал қилишда муҳим роль ўйнаши лозим. Масалан, бир қанча заводларда олинган маълумотларга қараганда, — дейди нотиқ, — битта ультратовуш станогини жорий қилиш натижасида ҳар бир станокнинг ўртача қиймати 30 минг сўм бўлган тақдирда, бир йилда 100 минг сўмдан 300 минг сўмгача маблағ тежаш мумкин.

Ракета техникаси, — дейди ўртоқ Устинов, — техниканинг энг мураккаб тармоқларидан биридир. Нотиқ ернинг сунъий йўлдошларини ва биринчи сунъий планетани учиришга доир ҳайратда қоларлик маълумотларни айтиб бериб дедики, партия саноатни ва, жумладан, металлургияни, машинасозликни, асбобсозликни, электроникани, кимёни тез ва ҳар томонлама ривожлантириш йўлини оғишмай ўтказиб келаётганлиги туфайли шундай муваффақиятларни қўлга киритиш мумкин бўлди. Шу туфайли ҳозирги вақтда Совет Иттифоқида ҳамма класслардаги ва ҳамма вазифаларга мўлжалланган жанговар ракеталар ҳамда ҳозирги замон мудофаа техникасининг талабларига жавоб бера оладиган, шавкатли Совет Қуролли Кучлари қўлида Ватанимизни ҳимоя қилишни ва, зарур бўлиб қолган тақдирда, ҳар қандай агрессорга муносиб зарба беришни таъминлай оладиган бошқа хил ракеталар кўплаб ишлаб чиқарилмоқда.

Сунъий йўлдошлар ва ракеталар қуриш учун, — дейди ўртоқ Устинов,—жуда катта ракета двигателларини, улар учун махсус ёқилғиларни ва иссиққа бардош берадиган материалларни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш сингари кўпгина мураккаб вазифаларни ҳал қилишга тўғри келди. Ракета двигателларининг қуввати бир неча миллион от кучи билан ўлчанади, аммо бу двигателларнинг вазни жуда оз бўлиб, фойдали иш коэфициенти жуда юқори бўлади. Космик ракетанинг учиш процессида узоқ масофаларда радио билан алоқа қилиш соҳасида рекорд қўйилди. Ярим миллион километр масофада радио орқали алоқа қилиниб, турилди. Бу — ер юзидаги радиоалоқанинг энг узун масофасидан ҳам 25 баравар ортиқдир.

Ўртоқ **И. К. Жегалин** (Сталинград партия ташкилоти) сўзга чиқиб айтдики, партия XX съездининг ҳамда Марказий Комитет кейинги Пленумларининг тарихий қарорлари асосида мамлакатимиз эришган жуда катта муваффақиятлар, шунингдек ўртоқ Н. С. Хрущчев докладида айтиб ўтилган улуғвор истиқболлар партия ва унинг ленинчи Марказий Комитети донишмандлик билан раҳбарлик қилиб келаётганлиги натижасида рўёбга чиқди.

Ўртоқ Жегалин область саноатини ва қишлоқ хўжалигини ривожлантириш масалаларига тўхталади. Кейинги йилларда бу область республиканинг йирик индустриал райони бўлиб қолди. Саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш йилдан-йилга кўпаймоқда, янги корхоналар ишга тушмоқда, янги шаҳарлар ва ишчи посёлкалари қад кўтармоқда. Қора металлургия, тракторсозлик ва кемасозлик саноатларидан ташқари, ишлаб чиқаришнинг янги тармоқлари— рангли металлургия, нефть, газ, цемент, нефть маҳсулотларини қайта ишлаш, тўқимачилик саноатлари вужудга келтирилди.

Барча совет кишилари сингари сталинградликлар ҳам эришилган муваффақиятлар билан фахрланмоқдалар, улуғвор истиқболларни кўриб қувонмоқдалар. Ялпи маҳсулот чиқаришни етти йил ичида 1958 йилдагига нисбатан 2,6 баравар кўпайтиришимиз керак. Нефть чиқариш икки баравар, газ чиқариш 5,5 баравар кўпайтирилади, электр қуввати 1960 йилда революциядан олдинги бутун Россияда ишлаб чиқарилганига қараганда 7-8 баравар кўп ишлаб чиқариладиган бўлади. Бир қанча янги ишлаб чиқаришлар вужудга келтирилади, ишлаб турган корхоналар анча кенгайтирилади. Сталинград алюминий ва электр пўлат етказиб берадиган йирик марказ бўлиб қолади. Сталинградда электр пўлат ишлаб чиқариш ўн баравар кўпайтирилади. Кимё саноати айниқса кўп ривожлантирилади, унинг ялпи маҳсулоти етти йил ичида 11 баравар кўпаяди.

Ўртоқ Жегалин айтдики, Сталинград областининг колхозлари ва совхозлари 1 миллион 350 минг гектар янги ерларни ўзлаштирдилар, маккажўхори экилаётган майдонларни кўпайтирдилар. Колхоз ва совхозлардаги қора моллар ва чўчқалар сони кўпайди, соғиб олинаётган сутнинг миқдори икки баравар кўпайди, колхозларнинг пул даромадлари 4,5 бараварда зиёдроқ ошди.

Қишлоқ хўжалигини янада юксалтирмоқ учун, — дейди ўртоқ Жегалин, — бир қанча катта тадбирларни амалга оширишимиз керак. Бизда ер ҳам ва қуёш нури ҳам кўп, лекин нам етишмайди. Сталинград билан Саратов ўртасида сув омбори қурилиши натижасида унчалик кўп маблағ сарфламай қақраб ётган 900 минг гектар ернигина эмас, шу билан бирга Заволжьедаги унумли ерларни ҳам суғориш учун реал имкониятлар очилади.

Ливан Коммунистик партияси Марказий Комитетининг секретари ўртоқ **Никола Шауи** минбарга чиқади. Совет халқининг қаҳрамонона ғайрати билан амалга ошириладиган ажойиб етти йиллик план бутун дунёдаги тинчлик ишига инсоният тарихида мисли кўрилмаган жуда зўр ҳисса бўлиб қўшилади.

Ўтган йил, — деб давом қилади Шауи, — бизнинг партиямиз барча миллий кучларнинг намояндалари билан ёнма-ён туриб баррикадаларда жанг қилиб, халқнинг қуролли курашида шараф билан қатнашди. Ливанга бостириб кирган Америка империалистларининг қўшинларига қаршилик кўрсатишда бизнинг партиямиз ўз бурчини бажарди. Партия халқ оммаси билан чамбарчас боғланиб, мамлакатни Эйзенхауэр доктринасидан, империалистларга қарамликдан батамом қутқариш учун курашни давом эттирмоқда.

Совет Иттифоқи халқи ливанликларни Америка оккупациясига қарши курашда қўллаб-қувватлади, — дейди ўртоқ Шауи. — Ливанликлар буни ҳамиша миннатдор бўлиб эсда сақлайдилар. Улар Совет Иттифоқининг ҳамма шаҳарларида оккупациячиларга қарши жуда катта ғазабли норозилик намойишлари ўтказилганлигини абадий унутмайдилар.

Нидерландия Коммунистик партияси Марказий Комитети номидан съездни партия Марказий Комитетининг аъзоси ўртоқ **Яап Вольф** табриклайди. Капиталистик мамлакатларда меҳнаткашларнинг турмуш даражасига ва демократик ҳуқуқларига ҳужум қилинаётган бир вақтда, — дейди у, — бу съездда экономикани тез ривожлантириш ва моддий фаровонликни анча ошириш плани муҳокама қилинаётганлиги социализмнинг устунлигини ва ҳаётий кучини кўрсатувчи далилдир. КПСС XXI съезди социализмнинг жозибадор кучини кўпайтиради, меҳнаткашларнинг янги табақаларини социализм учун курашга тортишга имкон беради.

Ўртоқ Вольф дедики, — Нидерландия Коммунистик партиясининг XIX съездида ревизионизм, шунингдек догматизм ва сектантчилик кескин равишда қораланди. Партия марксизм-ленинизм принципларига асосида ўз Марказий Комитети теварагида маҳкам жипслашди. Партия аъзоларининг сони ҳозир партияга душман ва ревизионист группа ҳуруж қилган вақтдагига қараганда анча кўпайди.

Пировардида ўртоқ Вольф Нидерландия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг КПСС XXI съездига юборган табрикномасини ўқиб берди.

Сўнгра Колумбия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари ўртоқ **Хильберто Виейра** сўзга чиқиб айтдики, Колумбия халқи қаҳрамон совет халқининг тажрибали ленинчи партия раҳбарлигида етти йиллик планни муваффақият билан бажаришига аминдир. КПСС XXI съезди фақат совет халқи учунгина эмас, шу билан бирга бутун дунё халқлари учун ҳам жуда катта аҳамиятга эга бўлади.

Сўнгра ўртоқ Виейра айтдики, КПСС XX съездининг халқаро аҳволга доир хулосалари Колумбиянинг сиёсий ҳаётида тўла равишда исбот бўлди. Колумбия халқи ҳарбий диктатуранинг реакцион режимини ағдариб ташлади ва демократик эркинликларни қўлга киритиш йўлига тушиб олди. Коммунистик партиянинг легал ишлайдиган бўлишига эришди. Ҳозирги вақтда Колумбия халқи ўз курашини давом эттирмоқда, куч тўпламоқда, чинакам демократия учун, миллий мустақиллик учун курашмоқда. Ўз мамлакатининг мустақил ташқи сиёсат ўтказиши учун, Совет Иттифоқи билан ва социалистик лагернинг бошқа мамлакатлари билан нормал муносабатлар ўрнатиши учун курашга қўшилаётган колумбияликлар сони кундан-кунга кўпаймоқда.

Колумбия вакилининг нутқидан сўнг эрталабки мажлис ёпилди. (ТАСС).

4 февраль кечки мажлис

Съезднинг 4 февралда **П. Н. Поспелов** раислигида ўтган кечки мажлисида ўртоқ Н. С. Хрущчев докладини муҳокама қилиш давом этди. Саратов область партия комитетининг биринчи секретари ўртоқ **Г. А. Денисов** сўзга чиқиб айтдики, етти йиллик планнинг амалга оширилиши натижасида мамлакатимиз тағин ҳам бадавлат бўлиб қолади. Совет Иттифоқининг харитасида ҳозир битта ҳам район йўққи, унда ишлаб чиқарувчи кучларни ривожлантириш мўлжалланмаган бўлсин. Саратов иқтисодий райони етти йил ичида йирик саноат марказига айлантирилади. Кимё саноати маҳсулот чиқариш бу областда 1965 йилда 18 баравар кўпайтирилади.

СССР Министрлар Совети Давлат кимё Комитетининг раиси **В. С. Федоров** мамлакатда кимё саноатини ривожлантиришнинг катта истиқболлари ҳақида гапирди. У айтдики, кимё саноатини жадал ривожлантириш тўғрисида партия Марказий Комитетининг ташаббуси билан қабул қилинган қарор полимерлар кимёсини халқ хўжалигига мумкин қадар тезроқ хизмат қилдиришга интилаётганлигимизни кўрсатади. Нотиқ кимё саноати ҳамма иттифоқчи республикаларда тез суръатлар билан ривожлантирилади, — деди.

СССР нинг Хитой Халқ Республикасидаги элчиси академик **П. Ф. Юдин** ўз нутқининг анчагина қисмини ўртоқ Н. С. Хрущчев докладида қўйилган назарий масалаларга бағишлади. Етти йиллик план, — деди у,— коммунизмга ўтишнинг мустаҳкам илмий негизга асосланган планидир. Коммунизм нималигини тушунишни истаган ҳар бир киши энди марксизм-ленинизм классикларининг асарлари билан бир қаторда КПСС XXI съездининг материалларини ҳам ўрганиши лозим.

Сўнгра П. Ф. Юдин социалистик жамият кураётган улуғ хитой халқининг муваффақиятлари ҳақида муфассал гапирди. П. Ф. Юдин уқтириб айтдики, хитой халқи ва Хитой Коммунистик партияси ўзларининг тарихий қаҳрамонликлари билан совет халқининг ва бутун прогрессив инсониятнинг чуқур муҳаббатига сазовор бўлдилар.

Сўнгра Урал оғир машинасозлик заводининг директори **В. В. Кротов** сўзга чиқиб айтдики, завод ишлаб чиқараётган маҳсулот СССР даги оғир саноат асосий тармоқларининг техника даражасини кўп жиҳатдан белгилаб беради. Ўтган йил Уралмашзавод мамлакатимизда қурилган еттита домна печи учун ускуналар ишлаб чиқарди, машиналарнинг 13 та янги нусхаларини берди. В. Кротов, ўртоқ Н. С. Хрущчев докладининг тезисларини муҳокама қилиш пайтида киритилган таклифлар асосида завод қувватини бир ярим баравар кўпайтириш проекти тузилганлигини айтиб ўтди.

Воронеж область партия комитетининг биринчи секретари **А. М. Школьников** область саноатининг тез ўсиб бораётганлиги ҳақида гапирди. Дастлабки ҳисоблар шуни кўрсатадики, Воронеж областининг саноати етти йилликнинг охири учун планлаштирилган даражага 1964 йилдаёқ етиб олиши мумкин. Ҳамма корхоналарда, ҳамма колхозларда ва совхозларда планни муддатидан олдин бажариш учун кураш авж олдирилмоқда.

Қозоғистон республикаси Фанлар академиясининг президенти **К. И. Сатпаев** Қозоғистоннинг битмас-туганмас ер ости бойликлари ҳақида гапирди. Менделеев жадвалида кўрсатилган элементларнинг ҳаммаси, — дейди у, — Қозоғистонда топилди, дейиш мумкин. Нотиқ уқтириб айтдики, Қозоғистоннинг жуда катта табиий бойликларидан фойдаланиш уни Совет Иттифоқининг яшнаб турган республикаларидан бирига айлантирди. Академик Сатпаев республиканинг минерал бойликларидан янада, тағин ҳам кенгроқ фойдаланишга доир бир қанча таклифлар киритди. Кечки мажлиснинг охирида Исроил Коммунистик партияси Марказий Комитетининг бош секретари **Самуил Микунис**, Боливия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг секретари **Луис Тельериа**, Швейцария Меҳнат партиясининг бош секретари **Эдгар Воог**, Исландия Бирлашган социалистик партияси Марказий Комитетининг аъзоси **Кристин Андерссон**, Янги Зеландия Коммунистик партияси Сиёсий комитетининг аъзоси **Ульфрид Макара** сўзга чиқиб съездни табрикладилар.

5 февралда съезд ўз ишини давом эттиради. (ТАСС).

КПСС нинг навбатдан ташқари XXI съезди. **Суратда:** Мажлислар залида. Олдинги қаторларда Ўзбекистон ССР делегатлари.

В. Егоров ва **В. Савостьянов** фотоси (ТАСС фотохроникаси).

5 февралдаги мажлис

5 февраль эрталаб Совет Иттифоқи Коммунистик партияси навбатдан ташқари XXI съездининг мажлисида Н. С. Хрущчевнинг халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамлари ҳақидаги докладини муҳокама қилиш давом эттирилди. Мажлис **Ф. Р. Козлов** раислигида бошланди. Киев область партия комитетининг биринчи секретари **П. Е. Шелест** айтдики, Киев областининг меҳнаткашлари 1959 йил планини амалга ошира бошлаб ҳозирдаёқ маълум муваффақиятларга эришдилар. Корхоналар январь топшириқларини ошириб бажардилар. Киев халқ хўжалиги кенгашининг ялпи маҳсулоти 1965 йилда 1958 йилга нисбатан 73 процент кўпаяди. Меҳнат унумдорлигини ошириш ҳисобидан маҳсулот деярлик 65 процент кўпайиши керак. Шу муносабат билан П. Е. Шелест саноатнинг барча тармоқларини янада кенгроқ механизациялаштириш ва автоматлаштириш масаласини қўяди. Механизациялаштириш ва автоматлаштириш ана шу вазифанинг бажарилишини таъминлайди.

Областнинг қишлоқ хўжалик соҳасидаги вазифаларига тўхталиб, у дедики, Киев областининг колхозчилари ўзларида мавжуд бўлган имконият ва резервларга асосланиб, 5 йил ичида гўшт ва сут етиштириш етти йиллик плани топшириқларини бажаришга ваъда бермоқдалар.

Сибирнинг бепоён ерларида озгина ўрин олиб турган Омск областида, деди область партия комитетининг биринчи секретари **Е. П. Колушчинский**,—саноат жадал суръатлар билан ўсиб бормоқда, қишлоқ хўжалиги равнақ топмоқда. Келгуси етти йилликда областнинг саноатига 15 миллиард сўмдан ортиқ маблағ сарфлаш мўлжалланади. 50 та янги йирик корхона қурилади. Омск области ғалла ва чорвачилик маҳсулотлари етказиб берувчи катта областдир. Область хўжаликлари дон етиштириш етти йиллик планини 3-4 йил ичида, гўшт етиштириш планини эса 3 йил ичида бажаришни мўлжалламоқдалар.

СССР фанлар академиясининг вице президенти академик **К. В. Островитянов** ўз сўзида Н. С. Хрущчев докладида илгари сурилган ҳамда социализмдан коммунизмга ўтишга тааллуқли бўлган бир қанча назарий проблемалар устида тўхталиб ўтди. У бу даврда иқтисод фанининг катта роль ўйнаши ҳақида гапирди. Академик Островитянов СССР фанлар академияси экономика институтининг Госплан билан, халқ хўжалиги кенгашлари ва бошқа халқ хўжалик муассасалари билан маҳкам алоқа боғлашининг муҳимлигини таъкидлаб ўтди. У дедики, иқтисодчи олимлар коммунистик қурилиш тажрибасини ўрганишлари ва умумлаштиришлари ҳамда ўз тадқиқотларининг натижалари билан практикани бойитишлари зарур.

Якутия область партия комитетининг биринчи секретари **С. З. Борисов** социалистик Якутиянинг гуллаб яшнаганлиги ҳақида гапирди. Якутиянинг чоризм даврида очилмай ётган битмас-туганмас ер ости бойликлари эндиликда совет халқига хизмат қилиш учун ишлатила бошланди. Якутиянинг саноат маҳсулоти революциядан бурунги даврдагига нисбатан 54 баравар кўпайди. Якутияда университет очилди. 600 та ўрта махсус ўқув юртлари ва умумий таълим мактаблари ишлаб турибди. Якутияда 10 минг аҳолидан 77 киши олий ўқув юртларида таълим олмоқда. Америка Қўшма Штатларида ҳар ўн минг кишига 60 студент, Францияда 37, Англияда 27, Ғарбий Германияда 24 студент тўғри келади. Етти йиллик давомида Якутия республикасининг экономикаси ва маданиятини янада ривожлантириш кўзда тутилади.

Сиёсий ва илмий билимлар тарқатувчи Бутуниттифоқ жамияти правлениесининг раиси академик **М. Б. Митин** ўз нутқини совет давлатини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш масалаларига бағишлади. У кейинги беш йил мобайнида бу соҳада катта иш қилинганлигини айтди. Бу иш доирасига социалистик қонунчиликни мустаҳкамлаш ва иттифоқчи республикаларнинг ҳуқуқларини ҳар тарафлама кенгайтириш, давлат фаолиятининг барча звеноларини янада кўпроқ демократиялаштириш, гражданлик ва жиноят ҳуқуқи масалалари юзасидан янги қонунлар ишлаб чиқилганлиги ва шу каби катта проблемалар киради. Бу ҳамма амалий иш давлат тўғрисидаги маркcча-ленинча таълимотнинг янада бойитилиши ва ривожлантирилиши демакдир. Ҳали ҳеч қачон, деб таъкидлайди, академик Митин, совет давлати мавжуд бўлган бутун давр мобайнида давлат ва хўжалик қурилишида омма ҳозирги вақтдагидек актив иштирок қилган эмас.

Раислик қилувчи музокараларда қатнашиш учун 171 киши ёзилганлигини ва 86 делегат сўзга чиққанлигини маълум қилади. Халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамлари тўғрисидаги доклад юзасидан музокараларни тўхтатиш таклифи киритилади. Бу таклиф қабул этилади.

Қисқа танаффусдан кейин мажлис ўртоқ **Д. С. Полянский** раислигида бошланди.

Делегатлар томонидан қизғин кутиб олинган КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари, СССР Министрлар Советининг раиси ўртоқ **Н. С. Хрущчев** охирги сўзга чиқди. Унинг нутқи зўр эътибор билан тингланди ва бир неча бор гулдурос қарсаклар билан бўлиниб турди.

Съезд Н. С. Хрущчев доклади юзасидан резолюцияни муҳокама қилишга ва қабул этишга ҳамда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамларини тасдиқлашга ўтади.

Н. С. Хрущчев доклади юзасидан резолюция бир овоздан қабул этилади ҳамда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг 1959-1965 йилларга мўлжалланган контроль рақамлари тасдиқланади.

Н. С. Хрущчев съезд Президиуми номидан КПСС нинг навбатдаги XXII съездини партия Уставига мувофиқ 1960 йилда эмас, балки 1961 йилда чақириш ҳақида қарор қабул этиш таклифини киритади. Бу қарорни съезд делегатлари бир овоздан қабул этадилар.

Съезд кун тартиби тамом бўлди, қарорлар қабул қилинди, дейди Н. С. Хрущчев. — КПСС нинг навбатдан ташқари XXI съездини, партия ва халқ коммунизм қурувчилар съезди деб ном берган съездни ёпиқ деб эълон қилишга ижозат берингиз.

Залда овация бошланиб кетади. Ҳамма ўрнидан туради. Съезд делегатлари ва меҳмонлар партия гимни «Интернационал»ни айтадилар.

(ТАСС).

Венгрия Социалистик ишчи партияси делегацияси КПСС Марказий Комитетига совға топширди

Венгрия Социалистик ишчи партиясининг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси навбатдан ташқари XXI съездида қатнашувчи Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Янош Кадар, шунингдек Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари Антал Апро ва Ене Фок ўртоқлардан иборат делегацияси 1959 йил 4 февралда КПСС Марказий Комитетининг биринчи секретари ўртоқ Н. С. Хрущчев ҳузурида бўлди ва Венгрия Социалистик ишчи партияси Марказий Комитети номидан КПСС Марказий Комитетига ёш венгер рассомлари коллективи тайёрлаган чиройлик гобеленни совға қилиб топширди. Ўртоқ Н. С. Хрущчев бу совға учун венгер ўртоқларга КПСС Марказий Комитети номидан самимий ташаккур изҳор қилди.

Совғани топшириш вақтида КПСС Марказий Комитети Президиумининг аъзоси, Марказий Комитет секретари ўртоқ М. А. Суслов, шунингдек КПСС Марказий Комитетининг бўлим мудири ўртоқ Ю. В. Андропов ҳозир бўлдилар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети депутатлигига кандидатлар кўрсатилиши

Ўзбекистон ССР Олий Советига сайлов ўтказиладиган сайлов округларида депутатликка кандидатлар кўрсатилиб бўлди. Шаҳар ва қишлоқ меҳнаткашлари сайлов олди йиғилишларида республиканинг давлат ҳокимияти олий органига ўз вакиллари қилиб саноат ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши илғорларини, фан ва маданият атоқли арбобларини, партия, совет, касаба союз ва комсомол ходимларини, Совет Армияси жангчиларини кўрсатдилар.

Сайлов олди йиғилишларида Ўзбекистон ССР Олий Совети депутатлигига кўрсатилган кандидатлар орасида қуйидагилар бор: Ўрта Чирчиқ районидаги «Ленин йўли» колхозининг раиси **Эсонбой Усмонов**, Тошкент халқ хўжалиги кенгаши раисининг биринчи ўринбосари **Николай Васильевич Мартинов**, Андижондаги «Коммунар» заводининг электр обмоткачиси **Пелагея Дмитриевна Корешева**, Андижон область партия комитетининг секретари **Турсунбой Рўзибоев**, Қорадарё районидаги Навоий номли колхознинг аъзоси **Турсун Отақулов**, Ўзбекистон телеграф агентлигининг директори **Рихси Саҳибоев**, Булунғур районидаги Сталин номли колхознинг раиси **Жума Сулаймонов**, Жиззах район партия комитетининг биринчи секретари **Зокир Санақулов**, Наманган шаҳар ижроия комитетининг раиси **Мелихон Иброҳимова**, Норин районидаги Карл Маркс номли колхознинг аъзоси **Санобар Аҳмедова**, Моддий маданият ёдгорликларини сақлаш республика комитетининг раиси **Абдулла Муродхўжаев**, Жиззах районидаги «Ўзбекистон» колхозининг раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони **Саъдулла Мавлонов**, Ўзбекистон ССР Сув хўжалиги министри **Василий Андреевич Билбас**, Намангандаги ўрта мактаб ўқитувчиси **Малика Жабборова**, Наманган область партия комитетининг секретари **Федор Тихонович Туркин**, Наманган районидаги «Ленинград» колхозининг раиси **Мамадали Икромов**, Тошкент олий партия мактабининг директори **Александр Кириллович Доленко**, Чуст районидаги Фрунзе номли колхознинг аъзоси **Бахринисо Умарова**, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги радио эшиттириш ва телевидение комитетининг раиси **Убайдулла Ёқубович Иброҳимов**, Уйчи районидаги Ленин номли колхознинг раиси **Ортиқбой Қўчқоров**, Ўзбекистон ССР Госплани раисининг ўринбосари **Аъзам Хўжаев**, Норин районидаги «Октябрь» колхозининг раиси **Маҳкам Обидов**, Наманган тикувчилик фабрикасининг тикувчи моторчиси **Мамидахон Полвонова**, Фарғона тўқимачилик комбинатининг тўқувчиси **Мария Николаевна Базеева**, Сталин номидаги Катта Фарғона канали бошқармасининг бошлиғи **Бузрукхўжа Усмонхўжаев**, Охунбобоев районидаги Ленин номли колхознинг тажрибакор агрономи **Солижон Охунбобоев**, Ванновская нефть қайта ишлаш заводининг ишчиси **Хабиба Иброҳимова**, Қўқондаги пайпоқ-йигирув комбинатининг ишчиси **Муборак Султонова**, Киров районидаги Киров номли совхознинг ишчиси **Чўлпоной Турсуматова**, Фарғона область ижроия комитетининг раиси **Фахриддин Шамсуддинов**, Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш министри **Рауф Соатов**, Қўнғирот пахта тозалаш заводининг ишчиси **Биби Айтжонова**, Мўйноқ районидаги «Қизил Армия» колхозининг раиси **Бибигул Наженова**, Беруний район партия комитетининг биринчи секретари **Йўлдош Ражабов**, Хева районидаги Беруний номли колхознинг звено бошлиғи **Норжон Машарипова**, Ўзбекистон ССР Олий судининг раиси **Усмон Иброҳимович Иброҳимов**. Депутатликка кўрсатилган кандидатлар орасида Совет Армияси вакиллари — **Георгий Кузьмич Платоненков**, **Павел Степанович Шилиновский**, **Анатолий Демидович Андрушченколар** бор.

(ЎзТАГ).

Декада қатнашчилари Москвага жўнай бошладилар

Кеча оқшом Тошкент вокзали жуда гавжум бўлди. Карнай-сурнай садолари катта байрам тантанасидан дарак бериб турибди. Москвага ўзбек санъати ва адабиёти декадасига кетаётган дўстларни кузатгани бу ерга минглаб тошкентликлар йиғилди.

Махсус поезд кетишига ҳали вақт бор. Перронда адабиёт ва санъат арбоблари кузатувчи дўстлари, ёру-бродарлари, ишчилар, хизматчилар билан суҳбатлашмоқдалар.

Навоий номли ўзбек давлат опера ва балет театрининг Москвага янги опералар билан бораётган катта коллективи ва республика театрларининг энг яхши вакиллари ҳам жўнаш олдида турибди.

Поезд кетишига занг берилди. Биринчи махсус поезд Москвага йўл олади.

Буюк Британия бош министри ва Буюк Британия ташқи ишлар министрининг СССРга жавоб визити билан келиши

1956 йил апрель ойида Совет ҳукумат делегацияси Буюк Британияда меҳмон бўлиб турганда Буюк Британия бош министрига ўзи учун қулай бўлган вақтда Совет Иттифоқига жавоб визити билан келиш ҳақида таклифнома топширилган эди. Бу таклифнома қабул қилинган бўлса ҳам, келиш вақти тўғрисидаги масала очиқ бўлиб келган эди.

Макмиллан жаноблари ўз фикрича, ҳозирги пайт жавоб визити учун қулай эканлигини Совет ҳукуматига маълум қилди. Шунга мувофиқ, у 21 февралдан бошлаб, 7-10 кун муддат билан сафар қилишни таклиф этди. Совет ҳукумати бу таклифни табриклади ва унга рози бўлди. Буюк Британия бош министрининг Совет Иттифоқига қиладиган бу сафарида Буюк Британия ташқи ишлар министри Селвин Ллойд жаноблари унга ҳамроҳ бўлади.

ШОИР ВА КУРАШЧИ ФАЙЗ АҲМАД ФАЙЗ ОЗОД ҚИЛИНСИН!

Покистон ҳукуматининг яқинда кўрсатган бебошлиги жаҳондаги барча соф виждонли кишиларни ғазаблантирди. Покистон ҳукумати Покистоннинг атоқли шоири ва жамоат арбоби Файз Аҳмад Файзни Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчиларининг Тошкентдаги конференциясидан Лоҳурга қайтиб келганидан кейин тюрьмага қамаб қўйди Осиё ва Африка халқларининг озодлиги йўлидаги ажойиб курашчининг қамоққа олинганига қарши совет кишилари ҳам норозилик билдирмоқдалар.

3 февралда Осиё ва Африка мамлакатлари бирдамлиги Совет комитетида покистонлик шоирнинг ижодига бағишланган кеча ўтказилди. Комитетнинг масъул секретари А. В. Софронов кечани очиб, Файз билан Покистондаги, Ҳиндистондаги ва Тошкентдаги учрашувлари ҳақида сўзлаб берди. У Файзга ёзган очиқ хатини ўқиб эшиттирди. У ўз хатида совет кишиларининг қалби Файзнинг қалби билан бирга урмоқда, совет кишилари унинг тюрьмадан озод қилинишига эришиш учун ҳаракат қилишни ўзларининг бурчи деб ҳисобламоқдалар, деб курашчи шоирни ишонтиради.

Файз билан кўп марта учрашган Тинчликни ҳимоя қилиш Совет комитетининг раиси Н. С. Тихонов покистонлик ажойиб шоир ҳақида кўп самимий, дўстона сўзларни айтди. Москваликлар номидан «Каучук» заводининг ишчиси Л. О. Поляков сўзга чиқиб, совет кишилари Файзни унинг ўз халқига муҳаббат билан тўла ажойиб шеърлари учунгина эмас, балки унинг Осиё ва Африка халқлари озодлиги йўлидаги фидокорона кураши учун ҳам ҳурмат қилаётганликлари ҳақида гапирди.

Кечада Файзнинг шеърлари ўқилди. Бутун дунёдаги кишиларни Файз Аҳмад Файзнинг тюрьмадан озод қилиниши учун қатъий кураш олиб боришга даъват этадиган резолюция якдиллик билан қабул қилинди. (ТАСС).

Редактор З. ЕСЕНБОЕВ.

Р. 03404. «Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахона си. Б — 1528.